

KLP
SFCR 2016
Rapport om Solvens og Finansiell stilling
(Solvency and Financial Condition Report)

Sammendrag	4
A. Virksomhet og resultater	7
A.1 Virksomhet	7
A.2 Forsikringsresultat.....	7
A.3 Investeringsresultat.....	8
A.4 Resultat fra øvrig virksomhet	9
A.5 Andre opplysninger	9
B. System for risikostyring og internkontroll	11
B.1 Generelle opplysninger om systemet for risikostyring og internkontroll.....	11
B.2 Krav til egnethet	13
B.3 Risikostyringssystemet, herunder egenvurderingen av risiko og solvens.....	15
B.4 Internkontrollsystem	17
B.5 Internrevisjonsfunksjon	18
B.6 Aktuarfunksjon	19
B.7 Utkontraktering.....	20
B.8 Andre opplysninger	20
C. Risikoprofil	21
C.1 Forsikringsrisiko	21
C.2 Markedsrisiko	23
C.3 Kredittrisiko	24
C.4 Likviditetsrisiko	25
C.5 Operasjonell risiko	26
C.6 Andre vesentlige risikoer.....	26
C.7 Andre opplysninger	26
D. Verdsettelse for solvensformål	27
D.1 Eiendeler	27
D.2 Forsikringstekniske avsetninger.....	30
D.3 Andre forpliktelser	33
D.4 Alternative verdsettingsmetoder	34
D.5 Andre opplysninger	34
E. Kapitalforvaltning.....	35
E.1 Ansvarlig kapital	35
E.2 Solvenskapital og minstekapitalkrav	38
E.3 Bruk av den durasjonsbaserte undermodulen for aksjerisiko ved beregning av solvenskapitalkravet	39
E.4 Forskjeller mellom standardformelen og benyttede interne modeller	39
E.5 Manglende oppfyllelse av minstekapitalkravet og manglende oppfyllelse av solvenskapitalkravet	39

E.6 Andre opplysninger	39
Godkjenning	40
Templater	41

Rapporten er utarbeidet av KLP som selskap. En tilsvarende rapport er utarbeidet for KLP konsernet.

Sammendrag

Virksomhet

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringsselskap. Selskapets hovedprodukt er offentlig tjenestepensjon. Selskapet eies av kundene som er norske kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter med offentlig tilknytning.

Resultat

Risikoresultatet for 2016 var 788 mill. kroner innenfor offentlig tjenestepensjon. Tilsvarende tall i 2015 var 499 mill. kroner.

Selskapets kapitalforvaltning er splittet i en kundeportefølje (462 mrd.) som omfatter alle pensjonsmidlene, og en selskapsportefølje (32 mrd.) som omfatter investering av selskapets øvrige midler.

Finansinntektene tilknyttet kundeporteføljene utgjorde 24,7 mrd. kroner i 2016 (15,5 mrd. i 2015). Dette tilsvarte en avkastning på 5,8 prosent for året. Finansinntektene fra investeringene i selskapsporteføljen utgjorde 1,4 mrd. kroner i 2016 (1,2 mrd. i 2015) som tilsvarte en avkastning på 4,7 prosent.

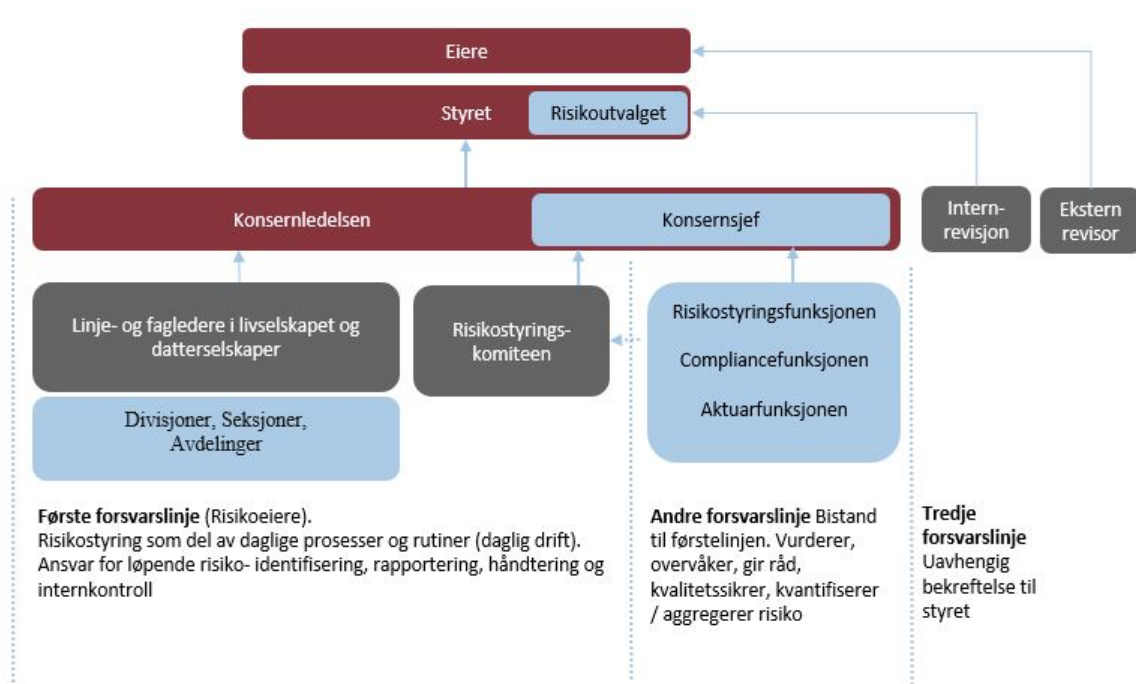
System for risikostyring og internkontroll

Systemet for risikostyring og internkontroll slik det er organisert og operasjonalisert anses hensiktsmessig for KLPs virksomhet.

Selskapets vedtekter og gjeldende lovgivning legger til rette for en hensiktsmessig eierstyring og selskapsledelse, og gir en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Selskapets øverste myndighet er Generalforsamlingen. I tillegg har selskapet en Foretaksforsamling som velger selskapets styre.

Risikostyringssystemet i KLP er tilpasset Solvens II og organisert etter prinsippet om de tre forsvarslinjer. Selskapets styre har i tillegg til godgjørelsesutvalg og revisjonsutvalg opprettet et eget risikoutvalg.

Organiseringen av risikostyringssystemet er illustrert i figur.

Styret har fastsatt en retningslinje for risikostyring og interkontroll samt en rekke andre retningslinjer for å sikre god risikostyring og etterlevelse av lover og regler. Det er også fastsatt krav til styrets samlede kompetanse i tillegg til kravene til egnethet og skikkethet som også gjelder ledere og nøkkelfunksjoner i selskapet.

Utviklingen i selskapets risiko og solvenssituasjon følges opp gjennom omfattende rapportering til styret og ledelsen. Dette inkluderer rapportering fra alle de tre forsvarslinjene.

Risikoprofil

Selskapets vesentligste risikoer er forsikringsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

Forsikringsrisiko domineres av opplevelsesrisiko, dvs. risikoen for at personer som har rett til pensjonsutbetalinger fra KLP lever lenger enn forventet og derfor krever større utbetalinger. I tillegg er risikoen for at flere blir tidlig uføre en betydelig forsikringsrisiko. Risikoen for at kunder flytter fra KLP er ikke en risiko for selskapets soliditet. Kapital og kapitalkrav relatert til dette inngår allikevel i beregningene av KLPs kapitaldekning under Solvens II.

Om lag to tredjedeler av kundenes midler investeres i rentebærende papirer. Det resterende er investert i aksjer og eiendom. Markedsrisikoen domineres av aksje- og eiendomsrisiko, samt rente og kredittrisiko. Selskapet har betydelige buffere som muliggjør en slik allokering. Risikoprofilen endres dynamisk ved at en handlingsregel tilpasser andelen risikable investeringer til buffernivået.

Verdsettelse

Eiendeler og forpliktelser utenom forsikringsforpliktelsene verdsettes i de fleste tilfeller (tilnærmet) likt i Solvens II-balansen og i finansregnskapet. En hovedforskjell er at obligasjoner og utlån som i regnskapet føres til amortisert kost har en høyere verdi i Solvens II-balansen som benytter virkelig verdi. Andre ulikheter skyldes ulik behandling av immaterielle eiendeler og utsatt skatt.

Forsikringsforpliktelsene i Solvens II-balansen beregnes med andre forutsetninger og metodikk enn i regnskapet. En søker å tilnærme virkelig verdi og med lavt rentenivå vil forpliktelsen normalt bli høyere enn i regnskapet.

Kapitalforvaltning

KLP benytter en overgangsregel til Solvens II som medfører at i 2016 kan forsikringsforpliktelsene slik de er beregnet i regnskapet også benyttes ved beregning av kapitaldekning. Dette gir en solvenskapitaldekning på 304 prosent. Selv uten bruk av overgangsregelen har KLP en solvenskapitaldekning på 209 prosent som også er godt over eget mål om minst 150 prosent.

Kapital i kapitalgruppe 2 utgjør for KLP 20,1 mrd. fordelt på ansvarlige lån, risikoutjevningfondet og supplerende kapital. Supplerende kapital utgjør om lag halvparten og er en verdsettelse av selskapets rett til å kalle inn ny kapital fra sine eiere. Tellende kapital i kapitalgruppe 2 er begrenset til halvparten av solvenskapitalkravet. Dette utgjør 6,4 mrd. Ved en eventuell økning i solvenskapitalkravet vil den ubenyttede kapitalen i kapitalgruppe 2 (13,7 mrd.) redusere den negative effekten på kapitaldekningen betydelig.

A. Virksomhet og resultater

A.1 Virksomhet

a) Foretakets navn er Kommunal Landspensjonskasse – gjensidig forsikringsselskap. Foretakets adresse er: Dronning Eufemias gate 10, PB 400 Sentrum, 0103 Oslo

b) Finanstilsynet har det finansielle tilsynet med foretaket. Finanstilsynets adresse er: Revierstredet 3, 0151 Oslo

c) Foretakets eksterne revisor er PwC, Dronning Eufemias gate 8. Kontaktperson er Erik Andersen, erik.andersen@pwc.com.

d) Det er kundene med offentlig tjenstepensjon i KLP som eier selskapet. Disse utgjøres av norske kommuner og fylkeskommuner, de regionale helseforetakene (RHF) med deres datterselskaper helseforetakene (HF) samt bedrifter med offentlig tilknytning

e) Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er morselskap i KLP konsernet. KLPs heleide datterselskaper er organisert som aksjeselskaper. Følgende heleide datterselskaper inngår i konsernet:

KLP Skadeforsikring AS

KLP Forsikringsservice AS

KLP Bedriftspensjon AS

KLP Kapitalforvaltning AS

KLP Eiendom AS

KLP Bankholding AS med datterselskapet:

KLP Banken AS med datterselskapene:

KLP Kommunekreditt AS

KLP Boligkreditt AS

f) KLPs hovedprodukt er offentlig tjenstepensjon. Konsernet er også en stor leverandør av skadeforsikringer, banktjenester og fondsprodukter. Eiendomsselskapet KLP Eiendom AS er Nordens tredje største eiendomsforvalter. Med unntak av eiendomsvirksomheten der en del eiendom er utenfor landets grenser, har KLP utelukkende virksomhet i Norge.

g) Det er ikke noe å rapportere vedrørende virksomhet eller hendelser som har inntruffet i rapporteringsperioden, og som har hatt en vesentlig innvirkning på foretaket .

A.2 Forsikringsresultat

Det ordinære risikoresultatet for 2016 var 788 mill. kr innenfor offentlig tjenstepensjon. Tilsvarende tall i 2015 var 499 mill. kr. Risikoresultatet vil tradisjonelt ha lite svingninger fra år til år. Likevel vil noen svingninger måtte påregnes. At risikoresultatet ble så vidt mye høyere enn i fjor skyldes primært resultatet på levealdersforutsetningene. Dødelighetsgrunnlaget K2013 oppleves fortsatt å ha gode marginer, og utviklingen i 2016 viste at marginene totalt sett fortsatt er noe større enn forventet.

Sett i sammenheng med et robust premie- og avsetningsnivå – og det har KLP etter innføringen av K2013 – har KLP samtidig betydelige midler i risikoutjevningfondet (RUF) som reduserer risikoen for at underskudd på forsikringsrisiko må dekkes av annen egenkapital enn RUF.

For å administrere pensjonsordningene og risikodekningen krever selskapet inn kostnadselement i premiene. Dette elementet inngår i selskapets administrasjonsresultat som omhandelses under A.5.

A.3 Investeringsresultat

Selskapets kapitalforvaltning er splittet i en kundeportefølje (462 mrd) som omfatter alle pensjonsmidlene, og en selskapsportefølje (32 mrd) som omfatter investering av selskapets øvrige midler .

A.3.1 Investeringsresultat kundeportefølje

Kundeporteføljen er inndelt i to hovedkategorier: Kollektivportefølje (460 mrd.) og Investeringsvalgportefølje (2 mrd.). All avkastning fra forvaltning av disse porteføljene godskrives kundene, ingenting tilfaller foretaket.

I kollektivporteføljen har KLP forpliktet seg til å levere en minimumsavkastning årlig. I investeringsvalgporteføljen må KLP innfri avkastningsgarantien etter fem år, mens kundene midlertidig må dekke inn eventuelt manglende årlig avkastning under femårsperioden.

KLP krever inn en premie som betaling for å avgi slik avkastningsgaranti (rentegarantipremie). Rentegarantipremien skal reflektere markedsverdien av avkastningsgarantien, og premien fastsettes forskuddsvis for ett år av gangen. Verdien av rentegarantipremien er oppgitt i tabell under pkt. A.5 under.

Manglende avkastning må dekkes inn fra selskapets egenkapital eller tilleggsavsetninger. Tilleggsavsetninger er tilbakeholdt avkastningsoverskudd fra tidligere år, og er tildelt den enkelte kundes kontrakt. Disse kan benyttes for å dekke selskapets avkastningsgaranti dersom faktisk avkastning er lavere enn garantert avkastning. Avkastning under null må uansett dekkes fra selskapets egenkapital.

Finansinntektene tilknyttet kundeporteføljene utgjorde 24,7 mrd. kroner i 2016, mens de i 2015 utgjorde 15,5 mrd. kroner. Dette tilsvarte en samlet avkastning på 5,8% mot 4,0% i 2015 i kollektivporteføljen og hhv. 6,2% og 4,0 % i investeringsvalgporteføljen. I 2016 oppnådde selskapet et avkastningsoverskudd (etter avsetning i kursreguleringsfondet) på 7,9 milliarder kroner, der 4,0 og 3,9 milliarder kroner ble disponert til hhv kundenes tilleggsavsetninger og premiefond. Avsetningen i kursreguleringsfondet utgjorde 6,9 milliarder kroner

Kostnadene for å forvalte kundemidlene var på 179 mill. kroner. Kostnadene ble dekket inn av eget omkostningselement i pensjonspremien, og inngår som en del av administrasjonsresultatet som tilfaller selskapet. Administrasjonsresultatet er oppgitt under pkt A.5 under.

A.3.1.1 Avkastning aktivaklasser

Tabellen under viser kollektivporteføljens fordeling på hovedaktivaklasser og avkastning pr. aktivaklasse. Totaltallet vil avvike noe fra regnskapstallet da bl.a. derivatposisjoner er ført netto i tabellen, mens de bruttoføres i regnskapet. De to største bidragsyttere til finansinntektene i 2016 var eiendom og aksjer. Avkastningen på aksjer og alternative investeringer inneholder effektene av valutasikring og strategiske posisjoner.

EIENDELER	31.12.2016 Mrd kroner	Andeler	Avkastning 2016	Avkastning 2015
Eiendom	56,9	12,5 %	12,5 %	11,0 %
Utlån	52,7	11,6 %	2,4 %	2,7 %
Aksjer og alternative investeringer	91,3	20,1 %	9,8 %	4,6 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	121,9	26,8 %	4,3 %	4,5 %
Omløpsobligasjoner	90,9	20,0 %	3,5 %	2,0 %
Likviditet/pengemarked	40,2	8,9 %	1,7 %	0,9 %
SUM	453,9	100 %	5,8 %	4,0 %

A.3.2 Investeringsresultat selskapsportefølje

Finansinntektene fra investeringene i selskapsporteføljen utgjorde 1,4 milliarder kroner i 2016 mot 1,2 milliarder i 2015. Dette tilsvarte en avkastning på 4,7 prosent i 2016 mot 4,8 prosent i 2015. Kostnader knyttet til forvaltning av selskapsporteføljen var på 13 millioner kroner. Avkastning på selskapsporteføljen og kostnader ved å forvalte denne, inngår i totalresultat til selskapet.

Tabellen under viser porteføljens fordeling på hovedaktivaklasser og avkastning på markedsinvesteringene fordelt på hovedaktivaklasse.

EIENDELER	31.12.2016 Mrd kroner	Andeler	Avkastning 2016	Avkastning 2015
Aksjer i datterselskaper	4,3	13,8 %		
Eiendom	2,7	8,7 %	15,3 %	13,7 %
Anleggsaksjer og tilknyttede selskaper	0,4	1,4 %	11,4 %	41,9 %
Sikring ansvarlige lån	7,0	22,3 %	-1,3 %	11,8 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	7,7	24,5 %	4,6 %	5,0 %
Omløpsobligasjoner	2,6	8,2 %	2,9 %	1,3 %
Likviditet/pengemarked	6,6	21,1 %	2,3 %	0,8 %
Sum	31,4	100 %		

A.4 Resultat fra øvrig virksomhet

Alle vesentlige inntekter og utgifter er inkludert i det foregående.

A.5 Andre opplysninger

Over er omtalt resultatelementer, innbetalt gjennom de årlige premiene, som inngår i selskapets årlige resultat; rentegarantipremien og administrasjonsresultat. KLP er et rent gjensidig eiet selskap og disse resultatelementene bidrar til at veksten i egenkapitalen følger veksten i pensjonsforpliktelsene. Tabellen under viser størrelsen på disse elementene for 2016 og 2015. Nødvendig vekst i egenkapitalen utover dette sikres ved at det i tillegg kalles inn et årlig egenkapitaltilskudd fra eierene.

Resultatelementer	31.12.2016 Mill kroner	31.12.2015 Mill kroner
Rentegarantipremie	690	826
Administrasjonsresultat	-49	263
Totalt	641	1089

Selskapets samlede resultat før skatt inkludert bl.a. avsetning til risikoutjevningssfondet var på 2,1 milliarder kroner i 2016 mot 4,9 milliarder kroner i 2015. Den store forskjellen knytter seg først og fremst til ekstraordinært store avsetninger til risikoutjevningssfondet i 2015.

B. System for risikostyring og internkontroll

Beskrivelsen i dette kapitlet dekker KLP både som selskap og som konsern. Kapitlet er identisk med tilsvarende kapittel i KLPs Gruppe-SFCR.

Systemet for risikostyring og internkontroll slik det er organisert og operasjonalisert anses hensiktsmessig for KLPs virksomhet.

B.1 Generelle opplysninger om systemet for risikostyring og internkontroll

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) er eid av kunder med offentlig tjenestepensjon i selskapet. Eierne er kommuner, fylkeskommuner og helseforetak, samt bedrifter med tilknytning til offentlig sektor. Selskapet er morselskap i KLP konsernet.

Selskapets vedtekter og gjeldende lovgivning legger til rette for en hensiktsmessig eierstyring og selskapsledelse, og gir en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Selskapet har ikke utstedt omsettelige egenkapitalinstrumenter og KLP er følgelig ikke notert på Oslo Børs eller annen markeds plass. KLP har imidlertid en obligasjon (ansvarlig lån) som er notert på London Stock Exchange.

KLP har en bred eierstruktur. Utsendinger til Generalforsamlingen utpekes gjennom valgmøter i de relevante valgkretsene hvor alle eiere er invitert. Stemmerett beregnes ut fra det enkelte medlems andel av foregående års ordinære premie. I generalforsamlingen har hver enkelt utsending en stemme.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, og består av valgte representanter for selskapets eiere.

Til generalforsamlingen for 2016 og 2017 er det valgt 171 utsendinger fra 23 valgkretser. 18 av valgkretsene utgjøres av fylkeskommunene og kommunene i hvert fylke. De fire regionale helseforetakene med datterselskaper utgjør hver sin valgkrets. Bedriftene utgjør til sammen én krets. I hver valgkrets avholdes det valgmøte som velger utsendinger til generalforsamlingen. Generalforsamlingen skal godkjenne årsregnskapet og årsberetningen for selskapet og konsernet, herunder anvendelse av overskudd eller dekning av underskudd. Videre har Generalforsamlingen som oppgave å velge 24 av Foretaksforsamlingens 45 medlemmer, samt fastsettelse av godtgjørelse til Foretaksforsamlingen.

Foretaksforsamlingen

Foretaksforsamlingen består av 45 medlemmer, hvorav 24 velges av generalforsamlingen. Videre oppnevnes 6 representanter av arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor. 15 representanter velges av og blant de ansatte i konsernet. Foretaksforsamlingen har i hovedsak de samme oppgaver som påligger en bedriftsforsamling etter allmennaksjelovens bestemmelser. De av foretaksforsamlingens medlemmer som er valgt av generalforsamlingen velger fem styremedlemmer med varamedlem, mens den samlede foretaksforsamling velger styrets leder og nestleder. Foretaksforsamlingen velger en valgkomité med fire medlemmer og et varamedlem.

Styret i KLP (Konsernstyret)

Styret er et kollektivt organ som skal ivareta selskapets og eiernes interesser. Styret skal følge opp konsernets etterlevelse av virksomhetsregelverk og konsesjonskrav. Styret skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, fastsette planer og budsjetter, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter, og påse at virksomheten, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal føre tilsyn

med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig. Styret består av åtte medlemmer som velges for to år av gangen, slik at halvparten er på valg hvert år. Fem styremedlemmer med inntil like mange varamedlemmer velges av de medlemmene i foretaksforsamlingen som er valgt av generalforsamlingen. To medlemmer med varamedlemmer velges av og blant de ansatte i KLP. Ett medlem med varamedlem oppnevnes av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlingssammenslutning som har flest medlemmer i pensjonsordningene. I tillegg oppnevnes to observatører fra de organisasjonene som er nummer 2 og 3 med hensyn til antall medlemmer. Konsernsjefen er ikke medlem av styret.

Konsernledelsen

Konsernledelsen i KLP består av ti erfarne personer med bred bakgrunn fra norsk næringsliv og offentlig sektor.

Konsernledelsen er organisert etter forretningsområder, hvor enhetene Livsforsikring, Bank, Skadeforsikring, Kapitalforvaltning, og Eiendom er representert. I tillegg består konsernledelsen av divisjonslederne med ansvar for Økonomi og Finans, IT, Kommunikasjon og Marked samt HR og Interne tjenester.

Styrets arbeidsutvalg

Styret har tre arbeidsutvalg, et godtgjørelsesutvalg, et revisjonsutvalg og et risikoutvalg. Utvalgene treffer ikke beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger og anbefalinger til styret.

Godtgjørelsesutvalg

Godtgjørelsesutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styrets behandling av kompensasjonsspørsmål. Finanstilsynet ga i 2011 tillatelse til et felles godtgjørelsesutvalg i KLP konsernet. Utvalget fungerer på denne bakgrunn også for de styrer i KLP konsernet som etter loven skal ha godtgjørelsesutvalg. Utvalget har blant annet ansvaret for å tilrettelegge for at kravene i lov og forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond, overholdes for de selskapene i KLP-konsernet som er underlagt dette regelverket.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget er opprettet i samsvar med kravene til et revisjonsutvalg som følger av forsikringsvirksomhetsloven. Utvalget skal bistå i å kvalitetssikre styrets arbeid knyttet til finansiell rapportering, revisjon, risikostyring og internkontroll.

Risikoutvalg

Utvalget fungerer som risikoutvalg for styret i KLP og dets konsernansvar. Risikoutvalgets hovedoppgaver er å bistå styret med å overvåke og styre selskapets samlede risiko og vurdere om selskapets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivå og omfang av den samlede virksomheten i konsernet. Utvalget skal videre sikre at selskapets har gode systemer for intern kontroll og risikostyring (etterlevelse) og at andrelinjefunksjonene fungerer tilfredsstillende. Utvalget skal også påse at det foreligger tilfredsstillende organisering, klar organisasjonsstruktur, hensiktsmessig ansvarsfordeling og arbeidsfordeling mellom utøvende og kontrollerende funksjoner. Risikoutvalget skal bistå styret ved å forberede styrebehandlingen i øvrige saker som angår risikostyring.

Nøkkelfunksjonene

Styret sikrer at nøkkelfunksjonene har nødvendig myndighet, ressurser og uavhengighet gjennom styrevedtatte retningslinjer for hver av funksjonene. Retningslinjene gir leder for hver funksjon rett til å rapportere direkte til styret i saker som angår deres ansvarsområde.

Nøkkelfunksjonene utarbeider kvartalsvise og årlige rapporter som behandles av styret. Leder for Risikostyringsfunksjonen (CRO) og leder for Internrevisjonen deltar fast i møtene i styrets risikoutvalg og revisjonsutvalg.

B.1.1 Eventuelle vesentlige endringer i systemet for risikostyring og internkontroll, som er foretatt i rapporteringsperioden

Risikoutvalget ble opprettet 1. januar 2016. Det er i rapporteringsperioden ikke foretatt vesentlige endringer i systemet for risikostyring og internkontroll.

B.1.2 Opplysninger om godtgjøringspolitikk

Prinsipper

Styret har tidligere vedtatt overordnede belønningsprinsipper i KLP og utfyllende retningslinjer for KLP Kapitalforvaltning AS. Godtgjøringsregelverket ble senest behandlet og revidert i styremøtet 8. desember 2016.

I henhold til forskrift om godtgjøringsordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond § 2, skal styret i selskaper som er omfattet av forskriften, fastsette og sørge for at selskapet til enhver tid har og praktiserer retningslinjer og rammer for en godtgjøringsordning som skal gjelde hele foretaket og datterselskaper.

KLP-konsernet skal ha konkurransedyktige lønns- og ansettelsesbetingelser sammenliknet med tilsvarende selskaper, men uten å være lønnsledende. Godtgjøringsordningen skal utformes slik at den er kostnadseffektiv for konsernet.

Konsernets godtgjøringsordninger skal være åpne og prestasjonsbaserte, slik at de i så stor grad som mulig oppleves som rettfærdige og forutsigbare. Det skal være samsvar mellom avtalte krav til prestasjon og den godtgjørelse som gis.

Pensjonsordning

Alle ansatte i KLP er medlemmer av KLPs pensjonsordning.

Frem til 1. mai 2013 har KLP i tillegg hatt en ordning med "Pensjon for lønn over 12 G".

Denne ordningen er endret:

- Personer som ansettes i KLP etter 30. april 2013 omfattes ikke av ordningen.
- Personer som er ansatt før 30. april 2013 og som pr. i dag har lønn under 12G, vil ikke bli omfattet av ordningen selv om de på et senere tidspunkt får lønn over 12 G.
- For personer som har en lønn over 12 G pr. 30. april 2013 gjelder følgende ordning: "De som har lønn ut over 12 x grunnbeløp (G), har en tilleggsdekning som medfører at også fast lønn ut over 12 G medregnes fullt ut som pensjonsgivende. Denne ordningen gjelder kun for medlemstid opptjent direkte i KLP. Dersom pensjonen beregnes etter deltid opptjent som ansatt i KLP, skal også pensjonsgrunnlaget utover 12G reduseres tilsvarende"

B.2 Krav til egnethet

B.2.1 Selskapets interne regler

Selskapet sikrer at alle personer som faktisk leder virksomheten eller innehar andre sentrale funksjoner ("nøkkelfunksjoner") er egnet og skikket for stillingen/vervet. KLPs styre har vedtatt og reviderer årlig en retningslinje for egnet og skikkethet. Retningslinjen inneholder kvalifikasjonskrav som skal sikre hensiktsmessig mangfold av kvalifikasjoner, kunnskap og relevant erfaring for å sikre at selskapet er ledet og ført tilsyn med på en profesjonell måte.

Personer som skal vurderes må fremlegge utfylt og signert skjema for opplysninger til bruk i vurderingen, fastsatt av Finanstilsynet. De aktuelle personene vurderes ved ansettelse/valg, eller ved spesielle situasjoner. Det skal årlig avgis en bekreftelse på at ikke nye forhold har oppstått etter siste vurdering/bekreftelse. Dette er særlig aktuelt i forhold til vandel.

B.2.2 Krav til egnethet; ferdigheter, kunnskap og ekspertise

Krav til det samlede styret

Styret i KLP skal som en del av kvalifikasjonskravet ha tilstrekkelig innsikt og forståelse til å kunne stille spørsmål til administrasjonens vurderinger, forholde seg kritisk til svarene og til å kunne iverksette nødvendige tiltak. Det samlede styret i KLP bør minst ha kvalifikasjoner innen områdene:

- Forsikrings- og finansmarkedet.
- Forretningsmodell og –strategi.
- Virksomhetssystemet, herunder forståelse av de risikoer virksomheten er utsatt for og evne til å håndtere disse.
- Finansiell og aktuariell analyse.
- Regulatoriske rammer og krav.
- Samfunnsforståelse.
- Kunde- og produktkompetanse.

Krav til ledelse og nøkkelfunksjoner

Daglig leder, faktiske ledere og nøkkelfunksjoner må være egnet til å ivareta sine oppgaver og ansvarsområder. Oppgaver og ansvarsområder fremgår av den enkeltes stillingsbeskrivelse. Vurdering av egnethet gjøres av stillingens leder.

B.2.3 Krav til skikkethet (vandel)

Alle personer i ledelsen, nøkkelfunksjoner og styret skal oppfylle krav til skikkethet (vandel).

For personer som nevnt ovenfor vurderer KLP følgende forhold:

- Straffbare forhold
- Sanksjoner mot foretak
- Administrative sanksjoner og gebyrer
- Økonomisk situasjon
- Skattemessige forhold
- Andre forhold

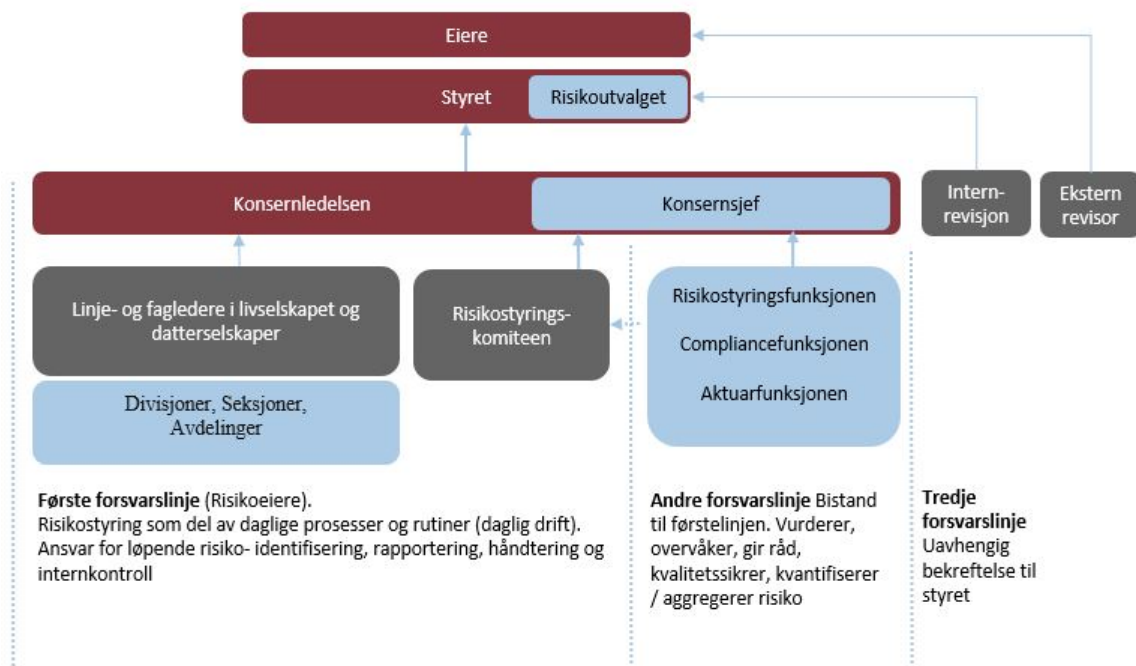
Personer som skal vurderes, må fremlegge kopi av politiattest som ikke er eldre enn tre måneder. Det kan også innhentes informasjon fra de offentlig tilgjengelige registrene Konkursregisteret og Regnskapsregisteret.

Dersom det foreligger overtredelse på noen av de ovennevnte punkter, gjøres en individuell vurdering. Det legges til grunn et forholdsmessighetsprinsipp hvor overtredelsens karakter, overtredelsens alvorlighet, hvorvidt det foreligger en endelig avgjørelse, antallet overtredelser, den aktuelle personens etterfølgende opptreden og tidsaspektet er vesentlige kriterier.

B.3 Risikostyringssystemet, herunder egenvurderingen av risiko og solvens

B.3.1 Organisering av risikostyringssystemet

Risikostyringssystemet i KLP er organisert etter prinsippet om de tre forsvarslinjer. Dette er i tråd med moderne prinsipper for risikostyring og er tilpasset kravene i Solvens II. Organiseringen er illustrert i figur.

Førstelinjen – Risikostyring og forretningsdrift

Konsernsjef og alle ledere og ansatte i de operasjonelle enhetene og datterselskapene utgjør førstelinjen. De har det primære ansvaret for god risikostyring gjennom sitt ansvar for å utføre sitt arbeid i tråd med fullmakter, instruksjoner og retningslinjer. Ledere har også plikt til å etablere forsvarlige rutiner og kontrolltiltak innenfor sine områder.

Andrelinjen – Overvåking og kvalitetssikring

Kontrollfunksjonene som utgjør andrelinjen er risikostyringsfunksjonen, aktuarfunksjonen og compliancefunksjonen. For nærmere beskrivelse av aktuarfunksjonen og compliancefunksjonen, se henholdsvis avsnitt B.6 og B.4.

Risikostyringsfunksjonen ledes av Chief Risk Officer – CRO som rapporterer til Konsernsjef. Leder for Aktuarfunksjonen rapporterer til CRO da denne funksjonen er organisert som en integrert del av risikostyringsfunksjonen. Funksjonens hovedansvar er overvåking av konsernets overordnede risiko, herunder risikostyringssystemet. Funksjonen beregner selskapets kapitaldekning og utarbeider kvartalsvise rapporter som behandles av styret. Gjennomføring av egenvurdering av risiko og solvens er en sentral oppgave for funksjonen.

For å sikre funksjonenes uavhengighet fastsetter Konsernsjefen godtgjørelse for lederne av alle de tre funksjonene. Av samme årsak har de også rett til å rapportere direkte til styret i saker som angår deres ansvarsområder.

Tredjelinjen – Uavhengig bekreftelse

Uavhengig bekreftelse utføres av konsernets egen enhet for internrevisjon samt selskapets eksterne revisor. Internrevisjon er nærmere beskrevet i avsnitt B.5.

Risikostyringskomiteen

Konsernsjefen har etablert en komite som er hans rådgivende organ i saker som angår selskapets overordnede risiko og solvens. I komiteen deltar konserndirektør Økonomi og Finans og de direktører som er sentrale i selskapets risikostyring. Komiteen behandler samlet risikovilje, strategi for samlet risiko, og risikoeksponering på alle vesentlige risikofaktorer, herunder markedsrisiko, forsikringsrisiko og operasjonell risiko. Komiteen behandler årlig de viktigste forutsetningene som benyttes i beregningen av selskapets kapitaldekning. Komiteen administreres av CRO og støtter CRO i gjennomføringen av selskapets egenvurdering av risiko og solvens.

B.3.2 Implementering av risikostyringssystemet

Risikostyringssystemet i KLP er implementert gjennom retningslinjer, prosesser, rapporter, mandater samt instruksjoner og stillingsbeskrivelser for de rollene som inngår i systemet.

Retningslinjer

Selskapet har utarbeidet et omfattende sett av retningslinjer, regelverk og instruksjoner som sikrer god risikostyring gjennom hensiktsmessige og grundige prosesser og prosedyrer. Retningslinjene revideres årlig og godkjennes av styret. Konsernsjefen fastsetter videre det nødvendige regelverk for å gjennomføre retningslinjene.

De ulike retningslinjene har ulike virkeområder. Enkelte retningslinjer gjelder hele konsernet, men vedtas allikevel i datterselskapenes styrer. Andre retningslinjer gjelder så langt de passer og danner utgangspunkt for datterselskapenes egne retningslinjer. I tillegg vil hvert enkelt datterselskap ha egne retningslinjer for å regulere forhold som er spesifikke for selskapets virksomhet og de lover og regler selskapet er underlagt.

Prosesser/Strategier

Den samlede risikoen i selskapets fordeles gjerne i tre hoveddeler, markedsrisiko, forsikringsrisiko og operasjonell risiko, herunder strategisk og omdømme risiko.

De viktigste prosessene for markedsrisiko er kapitalforvaltningsstrategi og kapitalplan. Kapitalforvaltningsstrategien vedtas på høsten for det kommende kalenderåret. Her vedtas mål for samlet risiko, rammer for allokering og utforming av selskapets dynamiske strategi for eksponering mot risikable aktiva (handlingsregelen). Kapitalplan utarbeides på vårparten og legger langsiktige føringer for selskapets kapitalisering.

Strategi for forsikringsrisiko vedtas årlig. Risikoen er imidlertid langsiktig i sin natur og strategien ligger i stor grad fast over tid. Operasjonell, strategisk og omdømme risiko vurderes på bakgrunn av den årlige prosessen for risikostyring og interkontroll, se avsnitt B.4.

Rapportering

Rapportering av risiko i KLP skjer på mange nivåer. I hvert styremøte inkluderer Konsernsjefen aktuelle tema i sin orientering samt at en egen orientering om risikostyring og kapitalforvaltning er fast sak på agendaen. Styret mottar også en detaljert månedsrapport om konsernets utvikling. Risikostyringskomiteen følger opp utviklingen i handlingsregelen på hvert møte.

Andrelinjefunksjonene utarbeider kvartalsvise rapporter fra sine områder som styret behandler. I tillegg utarbeider de tre funksjonene hver sin årlige rapport, ORSA, Aktuarfunksjonens rapport og Compliance årsrapport.

B.3.3 Egenvurdering av risiko og solvens

Proessen for egenvurdering av risiko og solvens (ORSA) er fastsatt av styret i en egen retningslinje. Retningslinjen fastsetter hovedprinsipper for prosessen, krav til gjennomføring, ansvarsfordeling, resultatkrav og dokumentasjon. Prosessen gjennomføres årlig på vårparten og behandles normalt på styrets strategisamling i juni.

Forutsetninger

ORSA prosessen bygger i stor grad på selskapets andre prosesser og strategier for styring av risiko og soliditet. Utenom markeds- og forsikringsrisiko, gjøres identifikasjon av risiko i prosessen for risikostyring og internkontroll på høsten. I denne prosessen kvantifiseres også de viktigste risikoene. Kvantifiseringen benyttes i beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko.

Gjennomføring og godkjenning

Risikostyringsfunksjonen har ansvar for å koordinere gjennomføringen av ORSA-prosessen samt å utarbeide rapporten. Prosessen følger et etablert sett av oppgaver som starter med innledende diskusjoner i Risikostyringskomiteen. Her identifiseres momenter det skal legges vekt på i årets prosess, gjerne med bakgrunn i evalueringer og tilbakemeldinger på forrige prosess.

Plan for ORSA og forslag til endringer i relaterte retningslinjer behandles av styret i mars. Arbeid med sensitivitetstester, scenarioanalyser og spesielt utvalgte momenter foregår frem til slutten av mai hvor rapportene ferdigstilles. Det gjennomføres en integrert prosess for KLP som selskap og som konsern, men det utarbeides egne rapporter for hver av disse.

Styret gjennomgår og godkjenner ORSA ved først å behandle en Plan for ORSA og deretter selve rapportene. Dette sikrer styrets eierskap til prosessen. Styrets risikoutvalg gjennomfører i tillegg en utvidet behandling av Plan for ORSA og ORSA rapportene og gir styret sine anbefalinger.

Styret fastsetter sitt solvensbehov basert på de vurderinger som gjøres i ORSA prosessen. KLPs solvensbehov er gitt av det regulatoriske kapitalkravet da dette er høyere enn det som fremkommer ved å benytte egne forutsetninger og metoder.

B.4 Internkontrollsystem

B.4.1 KLPs internkontrollsystem

Risikostyring og internkontroll sikrer KLPs måloppnåelse gjennom identifisering og analyse av relevante risikoer som kan hindre måloppnåelse, samt gjennom iverksetting av effektive tiltak for å håndtere, kontrollere og rapportere risikoene. Styret i KLP har fastsatt retningslinje for risikostyring og interkontroll i KLP. Retningslinjen definerer grunnleggende prinsipper, prosesser, roller og ansvar knyttet til risikostyring og internkontroll. Relevante risikoer og internkontrolltiltak vurderes ved alle beslutninger om vesentlige endringer i virksomheten.

- Risikostyringssystemet bidrar til å sikre KLPs måloppnåelse gjennom:
- Identifisering, måling, overvåking og rapportering av alle vesentlige risikoer som kan hindre måloppnåelse.
- Etablering av hensiktsmessige risikostrategier for å styre risikotakingen.

- Etablering av beredskapsplaner for å håndtere konsekvensene av gjenværende risikoer.

Internkontroll er et element av risikostyringsystemet og bidrar til å sikre måloppnåelse ved å etablere og følge opp interne tiltak for å kontrollere og håndtere risikoene. Virkemidler omfatter organisering, instruksjer, retningslinjer og tiltak.

Følgende prinsipper gjelder for KLPs risikostyring og internkontroll;

- Det skal etableres mål for alle vesentlige virksomhetsområder
- Risikoer knyttet til måloppnåelse skal systematisk identifiseres, vurderes og dokumenteres
- Det skal etableres tiltak for å håndtere og kontrollere vesentlige risikoer
- Det skal etableres hensiktsmessige rapporteringsrutiner for uønskede hendelser

Selskapets ledere, på alle nivåer, skal til enhver tid ha tilstrekkelig oversikt over fastsatte mål, risikoer, nøkkelkontroller og eventuelle uønskede hendelser innenfor sitt område, slik at de løpende kan håndtere risikoer forbundet med virksomheten på en tilfredsstillende måte. Videre bistår andrelinjefunksjonene lederne med å sikre god risikostyring og internkontroll, og gjør uavhengige vurderinger av ledernes styring og kontroll av risiko. KLP har også etablert en Internrevisjon som gir styret en uavhengig vurdering av om internkontrollsystemet fungerer. Styret i KLP vurderer internkontrollen i selskapet minimum årlig.

B.4.2 Compliancefunksjonen

Compliancefunksjonen i KLP bistår styret og ledelsen i å påse at selskapet har implementert effektive prosedyrer for å sikre etterlevelse av gjeldende rammeverk, herunder rammeverket for effektiv styring og kontroll.

Compliancefunksjonen identifiserer, overvåker og rapporterer risiko for manglende etterlevelse i KLP, har oversikt over de vesentlige risikoene knyttet til manglende etterlevelse i konsernet, og er en aktiv sparringspartner overfor styret, ledelsen og ansatte i konsernet i forhold til den operative håndteringen av risiko for manglende etterlevelse.

Compliancefunksjonen arbeider både forebyggende gjennom rådgivning og veiledning, og gjennomfører kontrollaktiviteter for å påse at internkontrollen i virksomheten er effektiv. Dog er aktivitetene særlig rettet mot rådgivning, dialog, tilstedeværelse og opplæring. Målet for aktivitetene er å utvikle en organisasjonskultur der etterlevelse av rammeverket har en iboende verdi.

Leder for Compliancefunksjonen rapporterer til Konsernsjef og orienterer uoppfordret ledelsen om forhold som har eller kan få vesentlig betydning for virksomheten. Alvorlige brudd på lover og regler eller vesentlig økt risiko for manglende etterlevelse rapporteres uten ugrunnet opphold til Konsernsjef og Styreleder.

For å sikre funksjonens uavhengighet, har ansatte i Compliancefunksjonen ikke utførende eller besluttsende roller i virksomheten som funksjonen er satt til å overvåke. Dette er ikke til hinder for at funksjonen bistår ledelsen i å utvikle hensiktsmessige prosesser, rutiner og metodikk som sikrer en effektiv oppfølging av ledernes kontrollansvar.

B.5 Internrevisjonsfunksjon

B.5.1 Hvordan internrevisjonen utøves

Basert på risikovurderinger mm utarbeides det en revisjonsplan for områder som skal revideres (revisjoner). Områdene som revideres er drifts- og støtteprosesser,

risikostyringssystemer, IT-systemer og IT-sikkerhet, produkter og regulatoriske pålegg. Revisjonsplanen vedtas av styret.

Resultatet av revisjonen blir gjennomgått med operativ og ansvarlig leder for området som er revidert, de tar stilling til anbefalinger, og setter frist for implementering av anbefalingen(e). Revisjonsrapportene blir gjennomgått i revisjons- og risikoutvalget før konklusjonene og anbefalingene blir forelagt styret. Status på gjennomføring av anbefalingene blir forelagt styret i internrevisjonens årsrapport. I internrevisjonens årsrapport gis det en vurdering av virksomhets- og risikostyringen og vurdering av internkontrollen på hovedområder.

For å kunne utøve internrevisjonen på en god måte følger internrevisjonen med på intern driftsrapportering, styresaker, rapporter og har kommunikasjon med ledelsen, risikostyrings-, compliance- og aktuarfunksjonen og eksterntrevisor.

På eget initiativ eller etter anmodning fra administrasjonen, gjennomfører internrevisjonen også ad hoc undersøkelser eller oppgaver innen kontrollrelaterte problemstillinger.

B.5.2 Hvordan internrevisjonen forblir uavhengig og objektiv i forhold til virksomheten som undersøkes

Internrevisjonen er underlagt styret og skal i sitt arbeide være faglig uavhengig i forhold til de områder og personer som revideres. Styret foretar ansettelse, avskjedigelse og fastsetter betingelser for leder for internrevisjonen.

Internrevisjonen har ikke noe operativt ansvar, resultatansvar eller beslutningsmyndighet innenfor de ulike virksomhetsområdene. Internrevisjonen skal således ikke gjennomføre løpende driftsoppgaver, foreta beslutninger eller utføre andre aktiviteter som svekker uavhengigheten eller objektiviteten.

Lederen av internrevisjonen skal årlig bekrefte overfor styret at internrevisjonen er uavhengig. I retningslinje fra styret er internrevisorene pålagt å følge gjeldende lover, forskrifter og eventuelle pålegg fra Finanstilsynet og etiske regler og standarder gitt av The Institute of Internal Auditors.

Hvert femte år gjennomføres det en eksternt evaluering av internrevisjonen i KLP konsernet, den siste ble gjennomført i 2013. Revisjonsutvalget i KLP gjennomgår evalueringen og kommuniserer resultatet av denne til styret i KLP.

B.6 Aktuarfunksjon

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) har en aktuarfunksjon med ansvar og arbeidsoppgaver som beskrevet i regelverket for Solvens II. Aktuarfunksjonen er organisert som en integrert del av risikostyringsfunksjonen, men for å sikre uavhengighet har leder for aktuarfunksjonen rett og plikt til å rapportere til konsernsjef og styret i alle saker som ligger innenfor funksjonens ansvarsområde. Det er ikke tillagt funksjonen noe ansvar eller arbeidsoppgaver innen ivaretagelse av forsikringskundene etter forsikringsvirksomhetsloven.

Aktuarfunksjonen kan bruke fagressurser i andre enheter til spesifiserte oppgaver, men i slike tilfeller skal leder for aktuarfunksjonen påse at det ikke oppstår interessekonflikter for funksjonen eller de personer som utfører arbeid for funksjonen.

Leder for aktuarfunksjonen er utdannet aktuar fra Universitetet i Oslo og er medlem av Den norske Aktuarforening. Vedkommende er medlem i risikostyringskomiteen i KLP og har også tilgang til styresaker i KLP og deltar i styremøter der aktuarielle og risikofaglige temaer diskuteres.

Aktuarfunksjonen utarbeider, ifølge vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften, minst én gang per år en skriftlig rapport som skal framlegges for styret i KLP. Rapporten skal dokumentere alle oppgaver som aktuarfunksjonen har utført, samt resultatene av dem, og skal klart identifisere eventuelle mangler og gi anbefalinger om hvordan manglene bør rettes opp.

B.7 Utkontraktering

Selskapets retningslinjer for utkontraktering ble sist revidert og behandlet i styremøte 2. november 2016. De fleste endringene i denne revisjonen var struktur og språk, for å gjøre innholdet lettere tilgjengelig. Det ble også gjort et par endringer på bakgrunn av styrets tilbakemeldinger ved forrige behandling av retningslinjen, enkelte endringer vedrørende utkontraktering av IKT-virksomhet, og en endring knyttet til personvern.

Retningslinjen skal sikre at utkontraktering fra KLP skjer på en forsvarlig måte, og i henhold til gjeldende regelverk. Det gis veiledning i hva som skal ansees som utkontraktering for KLP (livselskapet), og selskapets ansvar ved slik utkontraktering. Videre fastsetter retningslinjen krav til forsvarlighetsvurdering, meldeplikt, krav til utkontrakteringsavtalen og krav til kontroll av oppdragstakers virksomhet.

Retningslinjene inneholder følgende:

- Formålet
- Virkeområde
- Selskapets ansvar ved utkontraktering
- Nærmere om hva som anses som utkontraktering i et skadeselskap
- Overordnede prinsipper for utkontraktering
- Meldeplikt
- Krav til oppdragsavtalen
- Kontroll av oppdragstakers virksomhet
- Oversikt over utkontraktert virksomhet
- Forhold til annet regelverk. Revisjon
- Dokumenthistorikk.

Utkontraktering av kritiske eller viktige funksjoner

- Hovedavtale om kapitalforvaltning og administrative tjenester. Konsernintern utkontraktering.
- Avtale som regulerer forvaltning – herunder kjøp / salg av fast eiendom eiet av KLP bortsett fra eksterne eiendomsfond. Konsernintern utkontraktering.
- Avtale om applikasjonsdrift og infrastrukturdrift for forretningssystemene til Livdivisjonen (og flere datterselskap), samt KLPs kundeløsninger som klp.no, MinSide og Kundeside. Ekstern utkontraktering.
- Avtale om applikasjonsforvaltning, applikasjonsdrift og infrastrukturdrift. Ekstern utkontraktering.
- Avtale om drift av eksternt nettverk (WAN) og drift av telefoni. Ekstern utkontraktering.

B.8 Andre opplysninger

Alle vesentlige opplysninger om risikostyringssystemet anses dekket i det foregående.

C. Risikoprofil

C.1 Forsikringsrisiko

De viktigste forsikringsrisikoene for KLP er opplevelsesrisiko (langt liv) og uførhet. Det primære risikomessige styringsredskap er å holde et robust premie- og avsetningsnivå med derav følgende lav sannsynlighet for underskudd på forsikringsrisiko.

Ettersom det er gitt ved tariffavtaler hva forsikringsdekningene i offentlig tjenstepensjon (OfTP) må omfatte, er i praksis forsikringsrisikoen gitt innenfor de rammer som her er beskrevet. Det er videre et generelt krav om premieutjevning, dvs. at kunder ikke kan prises individuelt, med unntak for rentegarantipremie og kapitalforvaltningskostnader.

Forsikringsrisiko og utviklingen i markedet for relevante forsikringsprodukter (pensjonsprodukter) redegjøres for årlig i en egen rapport fra Aktuar/Produkt. Sammen med denne rapporten fastsetter styret årlig strategi for forsikringsrisiko.

Opplevelsesrisiko

For di alderspensjon etter 67 år i OfTP levealdersjusteres på samme måte som folketrygdens alderspensjon, vil de potensielle økonomiske konsekvenser i fremtiden av utvikling mot lengre levetid være begrenset. Hvis levetiden øker mer enn de forventninger som er lagt til grunn av SSB, vil det medføre en nedjustering av opptjent alderspensjon i forhold til det som er forsikret og finansiert i utgangspunktet for alle årskull som ennå ikke er fylt 61 år.

K2013 var basert på livselskapenes erfaringsdata t.o.m. 2009. KLPs egne erfaringsdata for perioden 2010-2015 underbygger at sikkerhetsmarginene er tilfredsstillende. Hvis det blir aktuelt å erstatte dagens tariffen med nye og sterkere tariffen, vil dette igjen bety opptrappingsplaner som eventuelt også kan belaste egenkapitalen som følge av myndighetenes antatte krav om egenkapitalbidrag ved oppreservering også i fremtiden. Dette er den reelle tapsrisiko i selskapene for lengre levetid.

Et brått fall i dødeligheten "over natten", slik stresstester for solvensformål tar utgangspunkt i, er en langt mindre reell risiko, men selskapene må likevel ha en soliditet som tåler dette ettersom slike stresstester er vesentlige for kapitalkravene selskapene står overfor under Solvens II.

Uførhet

Uføreordningen i OfTP ble endret fra 1. januar 2015 som følge av pensjonsreformen. Folketrygden dekker etter dette en langt større andel av de totale uføreytelser enn tidligere. For nye pensjonstilfeller er derfor uføreytelser fra OfTP som utbetales samtidig med uførepensjon fra folketrygden, vesentlig lavere enn med gammel ordning. Fra 1. januar 2015 innførte KLP også nye premietariffer for uførhet som reflekterer erfaringene med uførerisiko i KLPs bestand t.o.m. 2013.

Avgangsrisko

Kunder med offentlig tjenstepensjon hos KLP kan ved hvert årsskifte velge å flytte til en annen leverandør. Kunden får da med seg de midler som er tilordnet kunden, men tar også med seg alle forsikringsforpliktelsene knyttet til kundeforholdet. I tillegg får kunden med seg sin andel av innskutt egenkapital. Opptjent egenkapital blir derimot igjen i KLP. Resultatet av at en kunde flytter er derfor en forbedring av selskapets soliditet.

Om en kunde velger å lukke sin offentlige tjenstepensjonsordning eller om en ansatt hos en kunde slutter, utstedes ikke fripoliser. Opptjente rettigheter videreføres og kunden fortsetter å betale rentegarantipremie for disse. KLP er derfor ikke utsatt for samme problematikk som i

private tjenestepensjonsordninger. Flytting av kunder anses som en strategisk risiko for selskapet bare om omfanget blir betydelig. Avgang er ikke en risiko for selskapets soliditet.

I beregning av kapitalkrav i Solvens II er avgang kategorisert som en forsikringsrisiko. Kapitalkravet knyttet til avgangsrisiko er betydelig da standardmetoden krever at for KLPs ordninger må en anta at 70 prosent av kundene flytter. Kapitalkravet oppstår ved at fremtidige marginer som er regnet inn i selskapets kapital forsvinner. Dette fører til at kapitalkravet for forsikringsrisiko er betydelig høyere enn det som beregnes for opplevelsrisiko og uførhet alene.

C.1.1 Måling av forsikringsrisiko

KLPs medlemsbestand består av godt over 1 million yrkesaktive, pensjonister og fratrådte medlemmer med pensjonsrettigheter fordelt på seks relativt homogene risikogrupper. Dersom vi i denne sammenhengen ser bort fra avgangsrisiko, så er forsikringsrisikoen i alle risikogrupperne dominert av opplevelsrisiko og uførhetsrisiko – begge kjennetegnet ved små variasjoner i målbar risiko fra år til år.

Oppfølging av uføre- og opplevelsrisikoen foretas likevel kvartalsvis via rapporter med grunnleggende risikoposteringer fra KLPs medlemssystem, mens full analyse inklusiv beregning av risikoresultat foretas som ledd i en årlig prosess. Analysen består av statistisk bearbeiding av relevante data i medlemsbestanden med tanke på måling av utviklingen i dødelighet og uførhet, for dermed å kunne fastsette et beste estimat for hvordan man mener utviklingen vil være i de kommende årene. Den forventede utviklingen tallfestes ved at det utledes evt. nye rater for dødelighet og uførhet - basis for beste estimat-forutsetninger i Solvens II og evt. justert tariff (før aktuariell sikkerhetsmargin) for premie- og reserveberegninger.

C.1.2 Styring av forsikringsrisiko

Forsikringsrisiko styres hovedsakelig ved å holde et robust premie- og avsetningsnivå. Det legges videre vekt på å bruke risikoutjevningfondet. Kundeseleksjon og reassuranse benyttes i mindre grad.

Risikoutjevningfondet

Det legges vekt på å bruke risikoutjevningfondet (RUF) for å minimalisere risikoen for at eventuelle tap på forsikringsrisiko belaster annen egenkapital enn RUF. Selskapet har anledning til å avsette maksimalt halvparten av risikoresultatet til risikoutjevningfondet, mens resten skal tilføres kundenes premiefond. RUF kan benyttes til å dekke eventuelle negative risikoresultat.

Under oppreserveringen for lengre levetid som ble sluttført i 2014, var det i praksis et myndighetskrav at risikooverskudd isteden skulle anvendes til oppreservering, noe KLP også gjorde. I 2013 benyttet KLP også allerede avsatte midler i RUF som bidrag til oppreserveringen for de kontrakter som hadde det største gjenstående behovet for oppreservering. Fra og med 2015 er tidligere vedtatt praksis gjenopptatt med maksimal avsetning til RUF. Dette er et tilfredsstillende nivå som det er ønskelig å kunne vedlikeholde gjennom de årlige disponeringer fremover. RUF utgjør nå 3,9 mrd.

Kundeseleksjon

Ettersom KLP først og fremst er til for å levere tjenestepensjonsløsninger til kommuner, fylkeskommuner og helseforetak, anses det uaktuelt å ekskludere noen i disse kundekategoriene fra å få tilbud fra KLP ut fra risikomessige hensyn.

KLP kan for øvrig unnlate å tilby OfTP til virksomheter som representerer en uforholdsmessig stor risiko. Dette gjelder primært når erfaringsdata indikerer en spesielt stor uførhetsrisiko, men

svært få av våre potensielle kunder har en slik uførehyppighet og det er derfor meget sjelden at noen avvises.

Reassuranse

Risikoavlastning kan oppnås gjennom reassuranse. Omfanget av reassuranseavdekninger vurderes i forhold til selskapets risikobærende evne og produktenes karakter.

KLP har en katastrofereassuranseavtale som dekker inntil 300 millioner kroner utover KLPs egenregning på 50 millioner kroner, dersom det som følge av én og samme hendelse påløper erstatninger utover 50 millioner kroner. Avtalen sikrer KLP mot vesentlig tap som følge av katastrofepregede begivenheter av meget stort omfang, for eksempel en flyulykke som involverer et stort antall kommuneansatte forsikret i KLP. Det har aldri inntruffet katastrofehendelser av en slik størrelse i KLPs forsikringsbestand, men slike hendelser er ikke utenkelige.

At KLP ikke har reassuransebehov utover dette har sin årsak i selskapets størrelse - og derav følgende store risikobærende evne – og karakteristika ved selskapets produktportefølje.

C.2 Markedsrisiko

Markedsrisikoen i KLP oppstår i forvaltningen av pensjonsmidlene og egenkapitalen i selskapet. Målet i den langsiktige forvaltningen er å sette sammen en portefølje som i forhold til forpliktelsene gir høyest mulig avkastning, gitt begrensninger på risikotakning.

Det er videre et mål å beskytte egenkapitalen og oppnå en stabil avkastning. Risikostyringen innrettes slik at selskapet kan opprettholde et visst nivå på risikable aktiva over tid.

For å støtte opp om disse målene er følgende prinsipper lagt til grunn i kapitalforvaltningen:

- Langsiktig investeringsperspektiv og bredt sammensatte porteføljer
- Høy andel aktiva med lav risiko
- Kontinuerlig risikostyring og risikoovervåking
- Stor grad av markedseksponering (indeksforvaltning)
- Ansvarlig forvaltning i tråd med retningslinjer for ansvarlige investeringer

KLPs markedsrisiko består av aksjerisiko, eiendomsrisiko, kredittrisiko, renterisiko, konsentrasjonsrisiko og valutarisiko.

Aksjer

Aksjeforføljen i kollektivporteføljen inneholder både norsk eksponering, global eksponering og eksponering i fremvoksende markeder. Det er også noen mindre investeringer i spesialfond, private equity og andre egenkapitalinvesteringer. Forvaltningen skjer hovedsakelig gjennom mandater til KLP Kapitalforvaltning AS.

I selskapsporteføljen settes investeringsbegrensninger i forhold til total forvaltningskapital i selskapsporteføljen. Aksjeforføljen består av investeringene av anleggsaksjer og omløpsaksjer samt aksjer i datterselskap og tilknyttede selskap i henhold til styrebeslutning.

Eiendom

KLPs portefølje av eiendom forvaltes i datterselskapet KLP Eiendom AS. Investeringene i eiendom er i hovedsak i Norge. Det legges vekt på lange leiekontrakter med solide motparter. KLPs grunnleggende forvaltningsfilosofi er besittelse av høykvalitetseiendom i sentrale strøk.

Eiendomseksponeeringen i selskapsporteføljen består av KLPs hovedkontor og festetomter med en lav risiko.

Renter

Forsikringsforpliktelsene har lang durasjon, men det er ikke hensiktsmessig å ha samme durasjon i investeringene. Slike investeringer er vanskelig tilgjengelige og regulatorisk vil durasjonen oppleves å være kort siden KLP kan kreve rentegarantipremie.

Renterisiko er derfor ikke en vesentlig bidragsyter til KLPs kapitalkrav, men vedvarende lave renter er selvfølgelig en stor utfordring for selskapets evne til å generere god avkastning for sine kunder.

Risiko for at selskapet ikke oppnår avkastning over den garanterte avkastningen er redusert innenfor det enkelte år ved at en betydelig andel av renteinvesteringene føres til amortisert kost i regnskapene.

Annet

De grunnleggende prinsipper for kapitalforvaltningen nevnt over, kombinert med forvaltningsmandater og rammer som begrenser eksponering mot enkeltutstedere, innebærer at KLP i minimal grad er eksponert for konsentrasjonsrisiko.

KLP valutasikrer sine porteføljer med få unntak. Selskapet har derfor lite valutarisiko.

Det har ikke vært vesentlige endringer i markedsrisikoen i 2016.

C.2.1 Måling av markedsrisiko

De til enhver tid gjeldende risikomål utledet av målene om å beskytte egenkapitalen og opprettholde risikokapasiteten over tid, følges jevnlig opp og rapporteres på hvert styremøte. Risikoen måles både mot årets slutt og med rullerende ett års horisont.

Det utarbeides årlige rammer for aktivaallokering, renterisiko, kredittrisiko, valutarisiko, eiendomsrisiko, likviditetsrisiko, motparts- og konsentrasjonsrisiko.

Alle investeringer skal kunne registreres, måles og rapporteres i henhold til enhver tid gjeldende eksterne og interne retningslinjer for risikoovervåking og rapportering. Dette innebærer at selskapet ikke skal handle instrumenter uten at man har utviklet kompetanse og systemer som sikrer en forsvarlig oppfølging.

C.2.2 Styring av markedsrisiko

Risikoen i kundeporteføljene settes sammen slik at risikoen for trekk på egenkapitalen som følge av negativt renteresultat er lav. Det fastsettes årlige investeringsrammer for de ulike aktivaklasser og porteføljesammensetningen for hver enkelt aktivaklasse er som hovedregel godt diversifiserte porteføljer slik at den usystematiske risikoen er svært begrenset.

I tillegg styres risikoen i porteføljene dynamisk med handlingsregler. Dette innebærer at risikoen i kundeporteføljene løpende tilpasses den risikobærende evne. Gjennom året vil utviklingen av gevinst/tap gi signaler til handlingsregelen om å foreta tilpasning av risikoeksponeringen gjennom kjøp og salg. Tilpasningene vil normalt skje i aksjemarkedet, så lenge aksjer gir det største bidraget i kollektivporteføljens totale risiko.

C.3 Kredittrisiko

Kreditt- og motpartsrisiko er en del av markedsrisikoen og inngår på tilsvarende måte som øvrige markedsrisiko i de ulike risikovurderinger og analyser som gjennomføres.

C.3.1 Måling og styring av kredittrisiko

Kredittrisiko klassifiseres minst årlig etter land, rating og sektorer.

Vurderinger av tapsavsetninger/verdsettelse og mislighold gjøres i tråd med gjeldende regnskapsprinsipper.

Det utarbeides i tillegg kredittrammer på all kreditteksponering før investering foretas og disse fastsettes av egen kredittkomiteé. Dette sammen med krav til diversifisering i mandatene, sikrer at porteføljer uten bredt sammensatte indekser (f.eks. anleggsporteføljen og norske obligasjonsporteføljer) har begrenset usystematisk risiko.

KLP-konsernets kreditteksponering mot motparter måles mot vedtatte rammer gitt av leder av kredittkomiteen. Rammene er gjenstand for årlig gjennomgang, og følges opp gjennom året ved kvartalsvise møter.

Rammene for norsk kreditt er i hovedsak basert på interne kredittvurderinger. Kredittgivning mot utenlandske låntakere er i stor grad basert på eksterne ratinger fra anerkjente ratingbyråer.

C.4 Likviditetsrisiko

Behovet for likvide midler i KLP for å dekke løpende forpliktelser er først og fremst knyttet til utbetaling av pensjoner og dekning av løpende driftskostnader. Det er også behov for likviditet i forbindelse med valuta- og derivathandler. KLPs likviditetsbehov dekkes normalt av kvartalsvise innbetalinger fra kundene.

KLP har en likviditetsportefølje som skal kunne møte løpende utbetalinger. Denne skal i en normalsituasjon ha tilstrekkelige midler til at selskapet unngår å måtte frigjøre midler fra andre porteføljer til forventede utbetalinger. Som følge av at brorparten av KLPs midler er plassert i svært likvide aktiva ansees likviditetsrisikoen som begrenset.

C.4.1 Måling og styring av likviditetsrisiko

KLP har en egen likviditetsstrategi som omfatter måling, styring og beredskapsplan knyttet til likviditetsrisikoen.

Likviditetsrisiko forstås her som risikoen for at KLP ikke kan innfri sine løpende forpliktelser ved forfall uten betydelige merkostnader. Risikoen knytter seg først og fremst til kostnader ved frigjøring av midler. Likviditetsbehov som kan oppstå som følge av flytting vil også være en del av den samlede vurderingen.

KLP har som mål å ha likvide midler som er større eller lik tre måneders likviditetsbehov. I situasjoner hvor det ikke er tilstrekkelige likvide midler til å dekke likviditetsbehovet, må midler frigjøres fra øvrige porteføljer, eller hentes inn på annen måte. Beredskapsplanen trer i kraft dersom det har oppstått et ekstraordinært likviditetsbehov, og likviditeten har falt under visse definerte nivåer.

C.4.2 Forventet fortjeneste i framtidige premier

Selskapets forventede fortjeneste i framtidige premier summerer seg til 10,4 milliarder kroner.

C.5 Operasjonell risiko

I KLP defineres operasjonell risiko som

"Risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser".

De operasjonelle risikoene med størst bidrag til kapitalbehovet anses å være feil i gjennomføringen av handlingsregelen og beslutninger basert på feil i måling- og modellering av risiko. KLP anser ikke å ha høyere operasjonell risiko enn det som er normalt for sammenlignbare selskaper.

C.5.1 Måling og styring av operasjonell risiko

KLP gjennomfører årlig en prosess for risikostyring og internkontroll hvor lederne i alle avdelinger identifiserer operasjonelle risikoer innen sine ansvarsområder. Sannsynlighet og konsekvens vurderes for hver risiko og det vurderes om risikoene er akseptable eller om det må/bør iverksettes risikoreducerende tiltak. Tiltak som er identifisert tidligere følges opp og inngår i vurderingene. De identifiserte risikoene sammenstilles for hver divisjon. Til slutt utarbeides en liste for selskapet. Denne listen inngår i konsernets liste. Compliancefunksjonen fasiliterer prosessen og rapporterer resultatene til ledelsen og styret. Strategisk risiko og omdømmerisiko vurderes særskilt.

Internkontrollprosessen suppleres med en verdsettelse av de vesentligste operasjonelle risikoene. I selskapets egenvurdering gjøres en beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko basert på verdsettelsen. Dette kapitalbehovet har hatt en relativt stabil utvikling og er vesentlig lavere enn det som beregnes regulatorisk med standardformelen.

C.6 Andre vesentlige risikoer

Det anses at alle vesentlige risikoer er dekket i den foregående beskrivelsen.

C.7 Andre opplysninger

Alle vesentlige opplysninger om foretakets risikoprofil anses dekket i det foregående.

D. Verdssettelse for solvensformål

D.1 Eiendeler

Eiendelsklasse (tall i milliarder kroner)	Solvens II	Regnskap
Immaterielle eiendeler	0,0	0,3
Eiendeler ved skatt (utsatt skattefordel)	13,2	0,3
Eiendom (annet enn til eget bruk)	1,0	1,0
Investeringer i tilknyttede foretak, herunder deltakerinteresser	61,8	61,8
Aksjer m.v.	27,3	27,3
Obligasjoner	217,6	207,9
Verdipapirfond m.v.	129,6	129,6
Derivater	1,6	1,6
Innskudd annet enn kontantekvivalenter	1,6	1,6
Utlån	53,4	52,9
Andre eiendeler*	12,4	12,4
Totalt	519,6	496,7

*Andre eiendeler består av: "Kontanter og kontantekvivalenter", "Ikke forsikringsrelaterte fordringer", "Øvrige eiendeler", "Fordringer i forbindelse med direkte forsikring, herunder forsikringsformidlere" og "Eiendom, anlegg og utstyr til eget bruk".

D.1.1 Immaterielle eiendeler

Verdssettelse Solvens II:

Immaterielle eiendeler er vurdert til null. Under Solvens II verdsettes immaterielle eiendeler til null med mindre eiendelen kan selges separat og selskapet kan godtgjøre en markedsverdi for den.

Verdssettelse regnskap:

Immaterielle eiendeler er regnskapsmessig vurdert til kost, og avskrives lineært over antatt brukstid. Minst årlig vurderes det om gjenvinnbart beløp minst tilsvarer bokført verdi. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn bokført verdi, nedskrives verdien til gjenvinnbart beløp. Immaterielle eiendeler inngår i regnskapsbalansen med kr. 0,3 milliarder kroner.

D.1.2 Eiendeler ved skatt (utsatt skattefordel)

Verdssettelse Solvens II:

Utsatt skatt slik det rapporteres på Solvens II-balansen splittes i en utsatt skattefordel på 13,2 milliarder, og en utsatt skatteforpliktelse på 15,4 milliarder.

Denne verdssettelsen tar utgangspunkt i den regnskapsmessige beregningen, men regner i tillegg inn effekten av eiendeler og forpliktelser med annen verdssettelse under Solvens II enn i regnskapet. Dette omfatter forsikringsforpliktelser, finansielle forpliktelser og renteporteføljer verdsatt til amortisert kost i regnskapet. På grunn av det midlertidige fradraget er forsikringsforpliktelsene ved årsslutt 2016 verdsatt likt som i regnskapet og gir ikke grunnlag for utsatt skatt. Finansielle forpliktelser er verdsatt noe høyere på Solvens II-balansen, noe som gir opphav til en utsatt skattefordel. Eiendeler i renteporteføljer verdsatt til amortisert kost i regnskapet er verdsatt høyere på Solvens II-balansen, som dermed gir opphav til en utsatt skatteforpliktelse.

Verdssettelse regnskap:

Utsatt skattefordel er i regnskapet oppført med 0,3 milliarder kroner. Dette representerer nominell verdi med fratrukk for eventuell nedvurdering av den andelen som antas å ikke kunne utnyttes og således ikke ha noen verdi. Nominell verdi er beregnet med utgangspunkt i forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig tidfesting av verdiendring på eiendeler

og gjeld. I den grad disse forskjellene vil reversere på et senere tidspunkt, oppstår det utsatt skatt (regnskapsmessig inntekt tas før skattemessig inntekt) eller utsatt skattefordel (skattemessig inntekt tas før regnskapsmessig inntekt). Midlertidige forskjeller utlignes mot hverandre i den grad de antas å reversere innenfor samme tidsrom og forskjellene kan utlignes gjennom konsernmessige disposisjoner. Netto midlertidige forskjeller som innebærer at foretaket har forskuttert skattemessig inntekt/utsatt skattemessig fradrag er regnskapsført som utsatt skattefordel.

D.1.3 Eiendom (annet enn til eget bruk)

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:

Eiendomsinvesteringene verdsettes til virkelig verdi. Virkelig verdi beregnet ut i fra en intern verdsettelsesmodell ettersom det ikke anses å være et aktivt marked med observerbare priser i eiendomsmarkedene KLP investerer i. For å kvalitetssikre den interne verdsettelsesmodellen takseres regelmessig et utvalg av eiendomsmassen til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

D.1.4 Investeringer i tilknyttede foretak, herunder deltakerinteresser

Verdsettelse Solvens II:

Investeringer i tilknyttede foretak, herunder deltakerinteresser, vurderes til virkelig verdi. Virkelig verdi er estimert å tilsvare netto eiendeler og gjeld i datterforetaket vurdert til virkelig verdi.

Foretakets eiendomsinvesteringer er organisert som selskaper hvis formål er å eie investeringseiendom. Disse investeringene inngår i investeringer i tilknyttede foretak, herunder deltakerinteresser, og utgjør 57,1 av 61,8 milliarder kroner i denne balanseposten.

Eiendomsinvesteringene verdsettes ut i fra en intern verdsettelsesmodell ettersom det ikke anses å være et aktivt marked med observerbare priser i eiendomsmarkedene KLP investerer i. For å kvalitetssikre den interne verdsettelsesmodellen takseres regelmessig et utvalg av eiendomsmassen til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Verdsettelse regnskap:

Investeringer i tilknyttede foretak, herunder deltakerinteresser, er vurdert etter egenkapitalmetoden. Dersom datterforetakets regnskap er utarbeidet med grunnlag i andre prinsipper enn KLPs regnskapsprinsipper, omarbeides datterforetakets regnskap til KLPs prinsipper før KLPs resultatandel inntas i regnskapet. For verdsettelse av investeringseiendom i eiendomsdatterselskapene, benyttes samme prinsipp som beskrevet under Solvens II-balansen.

D.1.5 Aksjer m.v.

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:

Aksjer m.v. verdsettes til virkelig verdi. Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold.

En aksje anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Likvide aksjer verdsettes som

hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Dersom markedet for aksjen ikke er aktivt, eller aksjen ikke er notert på børs eller tilsvarende, benyttes verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår og henvisning til omsetning av lignende instrumenter. Estimatene bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsspesifikk informasjon.

D.1.6 Obligasjoner

Verdsettelse Solvens II:

Investeringer i obligasjoner er verdsatt til virkelig verdi. Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatene bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsspesifikk informasjon.

Verdsettelse regnskap:

Investeringer i obligasjoner er i regnskapet delvis fastsatt til virkelig verdi, delvis til amortisert kost. For den andelen som verdsettes til virkelig verdi, er det ingen avvik fra verdsettelsesprinsippene beskrevet under Solvens II.

Obligasjoner hvor hensikten er å motta en fastsatt rente i hele restløpetiden, er regnskapsmessig verdsatt til amortisert kost. Dette utgjør 137,2 av totalt 207,9 milliarder kroner. Differansen i verdsetting utgjør 9,7 milliarder kroner.

Obligasjoner måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

D.1.7 Verdipapirfond m.v.

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:

Verdipapirfond m.v. verdsettes til virkelig verdi, se beskrivelse under D.1.5.

Verdipapirfond m.v. inneholder også investeringer i Private Equity fond. Disse fondenes virkelige verdi baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines (IPEV Guidelines). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene som ligger i fondene.

D.1.8 Derivater

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:
Derivater verdsettes til virkelig verdi.

D.1.9 Innskudd annet enn kontantekvivalenter

Verdsettelse Solvens II:
Innskudd annet enn kontantekvivalenter verdsettes til virkelig verdi.

Verdsettelse regnskap:
Innskudd annet enn kontantekvivalenter verdsettes til nominelt innestående beløp.

D.1.10 Utlån

Verdsettelse Solvens II:
Utlån er verdsatt til virkelig verdi, se omtale av Solvens II-verdsettelse av obligasjoner i punkt D.1.6.

Verdsettelse regnskap:
Utlån er i regnskapet fastsatt til amortisert kost. Dette innebærer en verdsettelse som er 0,5 milliarder kroner lavere enn virkelig verdi rapportert under Solvens II-balansen.

Utlån måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

Utlån nedskrives dersom det foreligger objektive bevis for en tapshendelse. Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

D.1.11 Andre eiendeler

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:
Andre eiendeler verdsettes til virkelig verdi.

D.2 Forsikringstekniske avsetninger

D.2.1 Verdien av forsikringstekniske avsetninger, grunnlag, metoder og forutsetninger

KLP er leverandør av offentlig tjenstepensjon til kommunal sektor og helseforetak. Tabellen under viser forsikringstekniske avsetninger under Solvens II og forsikringsmessige avsetninger i finansregnskap. Forsikringstekniske avsetninger under Solvens II vises her både med og uten det midlertidige fradraget omhandlet i artikkel 308d i direktiv 2009/138/EF. Ved årsslutt 2016 vil avsetningene med dette fradraget være verdsatt likt som i finansregnskapet. Solvens II-avsetninger i tabellen er beregnet med volatilitetsjusteringen omhandlet i artikkel 77b i direktiv 2009/138/EF.

Forsikringstekniske og forsikringsmessige avsetninger, milliarder kroner	Solvens II		Regnskap
	Med midl. fradrag	Uten midl. fradrag	
Livsforsikring - forsikring med overskuddsdeling	452,4	463,4	452,4
Garanterte ytelser	309,5	317,0	
Diskresjonære ytelser	130,2	133,4	
Risikomargin	12,7	13,0	

Utgangspunktet for beregningen av soliditetskapitalen er en balanse basert på markedsverdi, dvs. gjennomsnittet av nåverdien basert på risikofri rente simulert med markedskonsistente scenarier. For å beregne beste estimat på forpliktelsene, er alle fremtidige kontantstrømmer i alle de markedskonsistente scenarioene beregnet. Kontantstrømmene som tas med i beregningen er kun kontantstrømmer assosiert med de nåværende forsikringskontraktene og løpende forpliktelser overfor forsikringstakerne.

De markedskonsistente scenarioene er konstruert slik at investeringen i aktivklassene, eller betingede krav på disse, kan verdsettes nært opptil markedsverdien ved å neddiskontere med risikofri rente. Deretter beregnes de forventede nåverdiene. Forventet avkastning er altså til enhver tid lik den risikofrie renten i alle aktivklassene. Dette medfører at verdien på et hvert tidspunkt av hver krone investert i hver aktivklasse, skal være lik den gjennomsnittlige fremtidige verdien diskontert på den risikofrie renten.

Forsikringstekniske avsetninger er sammensatt av:

- **Garanterte ytelser** som inkluderer fremtidige pensjonsutbetalinger, flyttede forpliktelser og reservene ved slutten av projiseringen fratrukket innbetalte premier. I tillegg inngår verdien av premiefondet ved beregningstidspunktet.
- **Diskresjonære ytelser** inkluderer hovedsakelig fremtidige allokeringer til premiefondet, men også gjenværende bufferavsetninger ved slutten av projiseringen som tilleggsavsetninger, kursreguleringsfond og risikoutjevningfond
- **Risikomarginen** representerer en nåverdi av fremtidig kapitalkostnad knyttet til det kapitalkravet et referanseforetak ville få ved overtakelse av forsikringsforpliktelsene. Konsernet estimerer denne ved å anta at fremtidig kapitalkrav avtar proporsjonalt med beste estimat (metode 2 i EIOPAs 'Guidelines on the valuation of technical provisions').

D.2.2 Usikkerhet knyttet til verdien av forsikringstekniske avsetninger

Ved anvendelse av komplekse kontantstrømmodeller som i KLPs ALM-modell for å verdsette forpliktelser og beregne tilgjengelig kapital og kapitalkrav, vil det alltid hefte noe usikkerhet rundt resultatene. Resultatene er følsomme for de antakelser, valg av metoder og bearbeidelse av input som er foretatt i forkant av hver beregning. Slike antakelser vurderes fortløpende av aktuarfunksjonen og gjennomgås minst årlig i selskapets Risikostyringskomite for å sikre at de fortsatt reflekterer selskapet og dets strategier på en hensiktsmessig måte.

D.2.3 Forskjeller mellom verdsettingsprinsipper for solvensformål og i finansregnskapet

Verdsettelse Solvens II:

De forsikringstekniske avsetningene i Solvens II består av "beste estimat" pluss en "risikomargin" som beskrevet i D.2.1. I "beste estimat" er det lagt til grunn oppdaterte beregningsforutsetninger, uavhengig av premieberegningsgrunnlaget.

Beregningsforutsetningene inneholder ikke sikkerhetsmarginer. Alle forventede inn- og utbetalinger knyttet til virksomheten medregnes, dog slik at fremtidige premier knyttet til fremtidig opptjening ikke inngår i kontantstrømmene. Avsetningene inkluderer også forventet fremtidig overskudd som skal tildeles kunden, verdien av avkastningsgarantien, fortjenesteelement i administrasjonspremien og rentegarantipremien, samt årlig innbetaling av egenkapitalinnskudd. Ved diskontering av kontantstrømmene benyttes en (risikofri) markedsrente i form av en gitt rentekurve.

Verdsettelsen av forpliktelsene for solvensformål er dermed basert på framskriving av eksplisitte kontantstrømmer. Beregningene benytter en kombinasjon av deterministiske og stokastiske teknikker, der de grunnleggende kontantstrømmene knyttet til forsikringsrisiko og kostnader beregnes deterministisk, mens øvrige kontantstrømmer beregnes via stokastiske simuleringer.

Verdsettelse regnskap:

Verdsettelsen av forpliktelsene i form av forsikringsmessige avsetninger i finansregnskapet er deterministisk, og slik at man i beregningene legger til grunn renten i beregningsgrunnlaget på tidspunktet for opptjening. Videre benyttes de biometriske forutsetningene i det til enhver tid gjeldende premieberegningssgrunnlaget, dvs. forutsetninger som inneholder sikkerhetsmarginer i forhold til det man vurderer som et beste estimat på utviklingen i bl.a. uførhet og levealder fremover.

D.2.4 Motsvarsjusteringen

KLP anvender ikke motsvarsjusteringen omtalt i artikkel 77b i Solvens II-direktivet (2009/138/EF).

D.2.5 Volatilitetsjusteringen

KLP anvender volatilitetsjusteringen omtalt i artikkel 77d i Solvens II-direktivet.

Justeringen utgjør p.t. et beskjedent rentepåslag på 0,29 prosentpoeng. Effekten av å fjerne denne er derfor også beskjeden som det fremkommer av tabellen under. Forsikringstekniske avsetninger øker og medfører redusert basiskapital. Kapitalkravene øker også noe.

Effekt av å ikke benytte volatilitetsjustering, mrd. kroner	
Forsikringstekniske avsetninger	0,2
Solvenskapitalkravet	0,4
Minstekapitalkravet	0,5
Basiskapitalen	-0,1
Tellende basiskapital SCR	0,0
Tellende basiskapital MCR	0,1

D.2.6 Overgangsbestemmelsene om risikofri rentekurve

KLP anvender ikke overgangsbestemmelsene om riskofri rentekurve omtalt i artikkel 308c i Solvens II-direktivet.

D.2.7 Overgangsregelen for forsikringstekniske avsetninger

KLP anvender det midlertidige fradraget gitt ved overgangsregelen for forsikringstekniske avsetninger omtalt i artikkel 308d i Solvens II-direktivet.

Tabellen under viser effekten av ikke å anvende overgangsregelen. For 2016 tilsvarer det midlertidige fradraget hele differansen mellom forsikringstekniske avsetninger etter Solvens II og i regnskapet. Fradraget vil reduseres lineært frem til 2032.

Høyere avsetninger under Solvens II reduserer kapitalen. Endringen i basiskapital er mindre enn endringen i forsikringstekniske avsetninger grunnet endret effekt av tapsabsorberende evne til utsatt skatt. Solvenskapitalkravet øker noe av samme årsak. Selv uten bruk av overgangsbestemmelsen oppfyller KLP kapitalkravene med god margin.

Effekt av å ikke benytte overgangsbestemmelsen, mrd. kroner	
Forsikringstekniske avsetninger	11,0
Solvenskapitalkravet	2,1
Minstekapitalkravet	0,0
Basiskapitalen	-8,3
Tellende basiskapital SCR	-7,8
Tellende basiskapital MCR	-8,9

D.2.8 Vesentlige endringer i forutsetninger

KLP har gjort en endring i tolkningen av skillet mellom garanterte og diskresjonære ytelser fra årsslutt 2015 til årsslutt 2016, ved at man definerer premiefondet ved beregningstidspunktet som en garantert ytelse. Den regnskapsmessige verdien av premiefondet trekkes dermed fra de diskresjonære og legges til de garanterte ytelsene.

D.3 Andre forpliktelser

Tabellen under viser fordelingen av andre forpliktelser.

Andre forpliktelser, mrd. kroner	Solvens II	Regnskap
Fondsobligasjonslån	1,7	1,7
Ansvarlig lån	6,6	6,2
Pensjoner egne ansatte	0,5	0,5
Utsatt skatt	15,4	0,0
Andre forpliktelser	8,2	8,2
Totalt	32,4	16,6

D.3.1 Fondsobligasjonslån

Verdsettelse Solvens II:

Under Solvens II verdsettes finansielle forpliktelser ved opptak av lånet til virkelig verdi. Senere verdsettelse skal ikke ta hensyn til endringer i selskapets egen kredittverdighet siden opptak. På Solvens II-balansen er fondsobligasjonslånet verdsatt på en rentekurve som ikke inneholder noe kredittpåslag for selskapet, noe som gir en konservativ verdsettelse av lånet.

Verdsettelse regnskap:

Fondsobligasjonslånet er regnskapsmessig verdsatt til amortisert kost, justert for verdiendringer som følge av valuta- og renteendringer etter reglene om virkelig verdisikring.

D.3.2 Ansvarlig lån

Verdsettelse Solvens II:

Under Solvens II verdsettes finansielle forpliktelser ved opptak av lånet til virkelig verdi. Senere verdsettelse skal ikke ta hensyn til endringer i selskapets egen kredittverdighet siden opptak. Ansvarlige lån verdsettes på Solvens II-balansen på en rentekurve der selskapets kredittpåslag er holdt uendret siden opptak av lånet.

Verdsettelse regnskap:

Ansvarlig lån er vurdert til amortisert kost. Ansvarlig lån i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner på balansedagen. Dette betyr at den regnskapsmessige verdien er 0,4 milliarder kroner lavere enn Solvens II verdsettelsen.

D.3.3 Pensjoner egne ansatte

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:

KLPs ansatte har en ytelsesbasert pensjonsforpliktelse. Hoveddelen er dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter (Fellesordningen). Øvrig forpliktelse er også ytelsesbasert, men dekkes over driften.

Forpliktelsen inngår i Solvens II-balansen med nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag for virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner.

Tabellen under viser pensjonsforpliktelsene i milliarder kroner:

Pensjonsordningens over-/underfinansiering	Fellesordningen	Over drift	Total
Nåverdi av den ytelsesbaserte forpliktelsen	1,1	0,1	1,2
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	0,8	0,0	0,8
Netto pensjonsforpliktelse	0,3	0,1	0,5

Pensjonsmidlene er basert på virkelig verdi av følgende eiendeler:

Pensjonsmidlenes sammensetning	Andel
Aksjer i eiendomsdatterselskaper	12,5%
Aksjer og andeler	20,1%
Utlån	11,6%
Rentebærende verdipapirer	55,7%
Totalt	100,0%

D.3.4 Utsatt skatt:

Verdsettelse Solvens II:

Se omtale under pkt D.1.4.

Verdsettelse regnskap:

Utsatt skatt er nettet mot utsatt skatteforpliktelse. Nettoen er utsatt skatteforpliktelse, se omtale under pkt D.1.4.

D.3.5 Andre forpliktelser

Solvens II verdsettelsen er lik regnskapsverdsettelsen:

Disse forpliktelsene er verdsatt til virkelig verdi både i regnskapet og på Solvens II-balansen.

D.4 Alternative verdsettelsesmetoder

Opplysninger om alternative verdsettelsesmetoder er gitt i avsnitt D.1 og D.3.

D.5 Andre opplysninger

Alle vesentlige opplysninger om verdsettingen anses dekket i det foregående.

E. Kapitalforvaltning

E.1 Ansvarlig kapital

Formål

KLP er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Formålet med selskapets ansvarlige kapital er å tilfredsstille regulatoriske krav under Solvens II med god margin. Selskapet rapporterer kapitaldekning for solvenskapitalkravet og minstekapitalkravet kvartalsvis.

Kapitalstyring

Styret har vedtatt en retningslinje for kapitalstyring. Retningslinjen definerer soner for kapitaldekningen. Det utarbeides årlig en kapitalplan hvor soneinndelingen og mål for kapitaldekning fastsettes for planperioden som normalt er tre år. Hvilke tiltak som kan eller skal iverksettes ved ulike nivå på kapitaldekningen defineres også. I inneværende planperiode har KLP mål om å ha en solvenskapitaldekning på over 150 prosent.

Selskapet benytter overgangsregelen for forsikringstekniske avsetninger, men setter mål for kapitaldekning uten bruk av denne. Av samme grunn rapporteres kapitaldekning uten bruk av overgangsregel i noter til selskapets regnskap. Solvenskapitaldekning uten bruk av overgangsregelen er 209 prosent, godt over eget mål som igjen er godt over myndighetenes krav.

KLP har i sine vedtekter en rett til å kalle inn kapital fra sine eiere. I tillegg henter selskapet inn et årlig egenkapitalbidrag fra sine eiere. For 2016 var egenkapitalbidraget 0,35 prosent av premiereserven.

Kapitalgrupper

Kapitalgruppe 1

Selskapets ansvarlige kapital i kapitalgruppe 1 uten begrensninger består av innskutt egenkapital samt en avstemmingsreserve. Avstemmingsreserven sørger for at differansen mellom eiendeler og forpliktelser på Solvens II-balansen er reflektert i den ansvarlige kapitalen. I tillegg inngår fondsobligasjonslånet som kapital i kapitalgruppe 1 med begrensninger. All kapital i kapitalgruppe 1 er basiskapital.

Kapitalgruppe 2

Under kapitalgruppe 2 inngår ansvarlige lån og risikoutjevningfond som basiskapital. I tillegg inngår ikke-innbetalt egenkapitaltilskudd og ikke-innbetalt innskudd i medhold av etterutligningsretten som supplerende kapital. Denne supplerende kapitalen beregnes som 2,5 prosent av KLPs samlede premiereserve til enhver tid, der godkjenning for denne metodikken er gitt frem til og med 31. desember 2019. Godkjenningen fra Finanstilsynet ble gitt 22. desember 2015.

Kapitalgruppe 3

Under kapitalgruppe 3 inngår en eventuell netto utsatt skattefordel. Både ved årsslutt 2015 og årsslutt 2016 var denne null.

Utestående lån

Fondsobligasjon JPY 15 milliarder

Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. Lånet ble utstedt 22. april 2014.

Ansvarlig lån JPY 9 500 millioner

Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30. oktober 2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. Lånet ble utstedt 30 oktober 1997.

Ansvarlig lån EUR 600 millioner

Renten på lånet er fast 4,25% p.a. Lånet ble utstedt 10. Juni 2015 og er tidsbegrenset med forfall i 2045. Innlånet kan innfris av KLP etter 10 år, og på hver renteinbetalingsdato etter dette frem til forfallstidspunktet. Lånet er notert på London Stock Exchange.

E.1.1 Klassifisering av ansvarlig kapital som kan dekke solvenskapitalkravet

Ansvarlig kapital var ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015 satt sammen som følger:

Selskapets ansvarlige kapital, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Kapital uten begrensninger	31,1	28,1
Fondsobligasjonslån	1,7	1,6
Sum ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1	32,7	29,7
Sum tellende ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1	32,7	29,7
Ansvarlige lån	6,6	9,7
Risikoutjevningfond	3,9	3,4
Supplerende kapital	9,6	8,9
Sum ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2	20,1	22,0
Sum tellende ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2	6,4	6,1
Utsatt skattefordel	0	0
Sum ansvarlig kapital i kapitalgruppe 3	0	0
Sum tellende ansvarlig kapital i kapitalgruppe 3	0	0
Tellende ansvarlig kapital som kan dekke solvenskapitalkravet	39,1	35,8

Kapital uten begrensninger fremkommer som differansen mellom eiendeler og forpliktelser i Solvens II-balansen (35,0 mrd.) fratrukket risikoutjevningfondet.

Kapital med begrensninger kan ikke utgjøre mer enn 20% av det samlede beløpet for postene i kapitalgruppe 1. Fondsobligasjonslånet ligger godt under denne begrensningen.

Videre kan ikke summen av tellende kapital i kapitalgruppe 2 og 3 overstige 50% av solvenskapitalkravet. For KLP virker dette begrensende både ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015. Ved en eventuell økning i solvenskapitalkravet vil den den ubenyttede kapitalen i kapitalgruppe 2 (13,7 mrd.) redusere den negative effekten på kapitaldekningen betydelig.

Reduksjonen i ansvarlige lån følger av at et lån på 300 mill. EUR ble innløst i løpet av perioden uten at noe nytt lån ble tatt opp. Positivt resultat i perioden bidrar til økt kapital i kapitalgruppe 1 uten begrensninger.

E.1.2 Klassifisering av basiskapital som kan dekke minstekapitalkravet

Basiskapital som kan dekke minstekapitalkravet var ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015 satt sammen som følger:

Basiskapital som kan dekke minstekapitalkravet, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Kapital uten begrensninger	31,1	28,1
Fondsobligasjonslån	1,7	1,6
Sum basiskapital i kapitalgruppe 1	32,7	29,7
Sum tellende basiskapital i kapitalgruppe 1	32,7	29,7
Ansvarlige lån	6,6	9,7
Risikoutjevningfond	3,9	3,4
Sum basiskapital i kapitalgruppe 2	10,5	13,1
Sum tellende basiskapital i kapitalgruppe 2	1,0	0,8
Tellende basiskapital som kan dekke minstekapitalkravet	33,7	30,5

Kapital med begrensninger kan ikke utgjøre mer enn 20% av det samlede beløpet for postene i kapitalgruppe 1. Fondsobligasjonslånet ligger godt under denne begrensningen. Videre kan ikke tellende kapitalposter i kapitalgruppe 2 overstige 20% av minstekapitalkravet. For KLP virker dette begrensende både ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015.

E.1.3 Forskjeller mellom egenkapital i foretakets regnskap og differansen mellom eiendeler og forpliktelser under Solvens II

Forskjell mellom egenkapital i regnskapet og differanse mellom eiendeler og forpliktelser på Solvens II-balansen var ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015 som følger:

Egenkapital i regnskapet samt differanse mellom eiendeler og forpliktelser under Solvens II, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Innskutt egenkapital	11,7	10,4
Risikoutjevningfond	3,9	3,4
Annen opptjent egenkapital	12,2	9,4
Sum egenkapital	27,8	23,2
Differanse mellom eiendeler og forpliktelser under Solvens II	35,0	31,5
Forskjell	7,2	8,3

Det midlertidige fradraget i forsikringstekniske avsetninger gjør at forsikringstekniske avsetninger både ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015 var verdsatt likt i regnskapet og på Solvens II-balansen. Forskjellen mellom egenkapital i regnskapet og differansen mellom eiendeler og forpliktelser under Solvens II kommer dermed primært fra merverdier i renteporteføljer bokført til amortisert kost samt utsatt skatt. I tillegg kommer mindre bidrag fra ulik verdsettelse av finansielle forpliktelser samt at immaterielle eiendeler er verdsatt til null på Solvens II-balansen.

E.2 Solvenskapital og minstekapitalkrav

E.2.1 Solvenskapitalkrav

Ved årsslutt 2016 var kapitalkravene som følger:

Minstekapitalkrav: 5,1 mrd.
Solvenskapitalkrav: 12,9 mrd.

KLP benytter standardformelen uten noen foretaksspesifikke parametere. Solvenskapitalkravet ved årsslutt 2016 og årsslutt 2015 fordeler seg slik:

Kapitalkravets sammensetning, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Markedsrisiko	4,3	5,4
Motpartsrisiko	0,1	0,1
Forsikringsrisiko	11,2	10,4
Diversifisering	-2,6	-3,0
Operasjonell risiko	2,0	1,9
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2,1	-2,6
Solvenskapitalkrav	12,9	12,1

Reduksjonen i markedsrisiko over perioden følger av en økning i buffere, spesifikt en økning i kursreguleringsfondet som gir opphav til økt tapsabsorberende evne til forsikringstekniske avsetninger.

Fordelingen av kapitalkravet mellom de ulike risikoene avviker fra det som KLP selv anser som riktig. Som nevnt i C.1 bidrar avgangsrisiko til at kapitalkravet for forsikringsrisiko blir for høyt i forhold til de andre elementene.

E.2.2 Forenklede beregninger

KLP benytter forenklingene for motpartsrisikomoduleen beskrevet i artikkel 111 og 112 i forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften.

Forenklingen i artikkel 111 innebærer at det ikke beregnes diversifiseringseffekter innad i en modul ved beregning av risikoreduserende virkning av derivater. Forenklingen i artikkel 112 innebærer at risikojustert verdi av en sikkerhet sjablongmessig settes til 75%. Begge forenklinger gjøres for å lette beregningsarbeidet og gir ubetydelige økninger i kapitalkravet for motpartsrisiko.

E.2.3 Foretaksspesifikke parametere

KLP benytter ikke foretaksspesifikke parametere.

E.2.4 Minstekapitalkrav

Den lineære formelkomponenten til minstekapitalkravet ble ved årsslutt 2016 beregnet på følgende inndata:

Inndata til lineær formelkomponent, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Garanterte ytelser	317,0	281,6
Diskresjonære ytelser	133,4	130,5
Capital at Risk	474,6	500,5
Lineær formelkomponent	5,1	4,0

Beregningen av minstekapitalkravet blir da som følger:

Beregning av minstekapitalkrav, mrd. kroner	31.12.2016	31.12.2015
Lineær formelkomponent	5,1	4,0
Solvenskapitalkrav	12,9	12,1
Tak for minstekapitalkrav	5,8	5,4
Gulv for minstekapitalkrav	3,2	3,0
Kombinert minstekapitalkrav	5,1	4,0
Minstekapitalkrav	5,1	4,0

Størrelsen på minstekapitalkravet påvirkes av endringen omtalt i kapittel D.2.8 om klassifisering av premiefondet ved beregningstidspunktet. Dersom man hadde anvendt den samme forutsetningen ved årsslutt 2015 ville minstekapitalkravet blitt 5,3 mrd. kroner, noe høyere enn ved årsslutt 2016.

E.3 Bruk av den durasjonsbaserte undermodulen for aksjerisiko ved beregning av solvenskapitalkravet

KLP benytter ikke den durasjonsbaserte undermodulen for aksjerisiko.

E.4 Forskjeller mellom standardformelen og benyttede interne modeller

KLP benytter ikke interne modeller.

E.5 Manglende oppfyllelse av minstekapitalkravet og manglende oppfyllelse av solvenskapitalkravet

KLP oppfylder både minstekapitalkravet og solvenskapitalkravet.

E.6 Andre opplysninger

Alle vesentlige opplysninger om foretakets kapitalkrav anses dekket i det foregående.

Godkjenning

Rapporten er godkjent av styret i KLP 10. mai 2017.

Sverre Thornes, Konsernsjef

Templater

Følgende QRTer (Quantitative Reporting Templates) er inkludert i det følgende.

QRT kode	QRT navn
S.01.02.01	Basic Information - General
S.02.01.01	Balance Sheet
S.05.01.01	Premiums, claims and expenses by line of business
S.05.02.01	Premiums, claims and expenses by country
S.12.01.01	Life and Health SLT Technical Provisions
S.22.01.01	Impact of long term guarantees measures and transitionals
S.23.01.01	Own funds
S.25.01.01	Solvency Capital Requirement – for undertakings on Standard Formula
S.28.01.01	Minimum Capital Requirement – Only life or non-life insurance or reinsurance activity
S.28.02.01	Minimum Capital Requirement – Both life and non-life insurance activity

Annex I**S.01.02.01****Basic Information - General**

		C0010
Undertaking name	R0010	Kommunal Landspensjonskasse
Undertaking identification code	R0020	SC/938708606
Type of code of undertaking	R0030	Specific code
Type of undertaking	R0040	Life undertakings
Country of authorisation	R0050	NO
Language of reporting	R0070	Norwegian
Reporting submission date	R0080	2017-03-29
Reporting reference date	R0090	2016-12-31
Regular/Ad-hoc submission	R0100	Regular reporting
Currency used for reporting	R0110	NOK
Accounting standards	R0120	Local GAAP
Method of Calculation of the SCR	R0130	Standard formula
Use of undertaking specific parameters	R0140	Don't use undertaking specific parameters
Ring-fenced funds	R0150	Not reporting activity by RFF
Matching adjustment	R0170	No use of matching adjustment
Volatility adjustment	R0180	Use of volatility adjustment
Transitional measure on the risk-free interest rate	R0190	No use of transitional measure on the risk-free interest rate
Transitional measure on technical provisions	R0200	Use of transitional measure on technical provisions
Initial submission or re-submission	R0210	Initial submission

S.02.01.01

Balance sheet

	Solvency II value		Statutory accounts value	
		C0010		C0020
Assets				
Goodwill	R0010			-
Deferred acquisition costs	R0020			-
Intangible assets	R0030			252 777 802
Deferred tax assets	R0040	13 238 609 786		335 783 668
Pension benefit surplus	R0050			-
Property, plant & equipment held for own use	R0060	45 870 858		45 870 858
Investments (other than assets held for index-linked and unit-linked contracts)	R0070	440 561 566 886		430 797 011 994
Property (other than for own use)	R0080	1 002 734 021		1 002 734 021
Holdings in related undertakings, including participations	R0090	61 830 101 770		61 830 103 343
Equities	R0100	27 345 608 871		27 345 608 583
Equities - listed	R0110	25 932 082 169		-
Equities - unlisted	R0120	1 413 526 702		-
Bonds	R0130	217 631 815 457		207 867 996 229
Government Bonds	R0140	66 283 949 087		-
Corporate Bonds	R0150	151 347 866 369		-
Structured notes	R0160			-
Collateralised securities	R0170			-
Collective Investments Undertakings	R0180	129 595 534 283		129 595 534 282
Derivatives	R0190	1 584 564 853		1 583 827 904
Deposits other than cash equivalents	R0200	1 571 207 632		1 571 207 632
Other investments	R0210			-
Assets held for index-linked and unit-linked contracts	R0220			0
Loans and mortgages	R0230	53 407 574 238		52 886 389 938
Loans on policies	R0240			-
Loans and mortgages to individuals	R0250	3 212 870 039		-
Other loans and mortgages	R0260	50 194 704 199		-
Reinsurance recoverables from:	R0270			-
Non-life and health similar to non-life	R0280			-
Non-life excluding health	R0290			-
Health similar to non-life	R0300			-
Life and health similar to life, excluding health and index-linked and unit-linked	R0310			-
Health similar to life	R0320			-
Life excluding health and index-linked and unit-linked	R0330			-
Life index-linked and unit-linked	R0340			-
Deposits to cedants	R0350			-
Insurance and intermediaries receivables	R0360	486 408 348		486 408 348
Reinsurance receivables	R0370			-
Receivables (trade, not insurance)	R0380	415 143 384		415 143 384
Own shares (held directly)	R0390			-
Amounts due in respect of own fund items or initial fund called up but not yet paid in	R0400			-
Cash and cash equivalents	R0410	10 029 497 556		10 029 031 790
Any other assets, not elsewhere shown	R0420	1 414 756 848		1 414 756 848
Total assets	R0500	519 599 427 904		496 663 174 629

	Solvency II value	Statutory accounts value
	C0010	C0020
Liabilities		
Technical provisions – non-life	R0510	-
Technical provisions – non-life (excluding health)	R0520	-
Technical provisions calculated as a whole	R0530	-
Best Estimate	R0540	-
Risk margin	R0550	-
Technical provisions - health (similar to non-life)	R0560	-
Technical provisions calculated as a whole	R0570	-
Best Estimate	R0580	-
Risk margin	R0590	-
Technical provisions - life (excluding index-linked and unit-linked)	R0600	452 375 290 134
Technical provisions - health (similar to life)	R0610	-
Technical provisions calculated as a whole	R0620	-
Best Estimate	R0630	-
Risk margin	R0640	-
Technical provisions – life (excluding health and index-linked and unit-linked)	R0650	452 375 290 134
Technical provisions calculated as a whole	R0660	0
Best Estimate	R0670	439 682 654 693
Risk margin	R0680	12 692 635 441
Technical provisions – index-linked and unit-linked	R0690	-
Technical provisions calculated as a whole	R0700	-
Best Estimate	R0710	-
Risk margin	R0720	-
Other technical provisions	R0730	-
Contingent liabilities	R0740	0
Provisions other than technical provisions	R0750	427 036 869
Pension benefit obligations	R0760	474 320 012
Deposits from reinsurers	R0770	-
Deferred tax liabilities	R0780	15 377 635 819
Derivatives	R0790	4 074 396 985
Debts owed to credit institutions	R0800	-
Financial liabilities other than debts owed to credit institutions	R0810	884 841 495
Insurance & intermediaries payables	R0820	622 800 571
Reinsurance payables	R0830	-
Payables (trade, not insurance)	R0840	2 149 314 448
Subordinated liabilities	R0850	8 254 692 441
Subordinated liabilities not in Basic Own Funds	R0860	-
Subordinated liabilities in Basic Own Funds	R0870	8 254 692 441
Any other liabilities, not elsewhere shown	R0880	0
Total liabilities	R0900	484 640 328 775
Excess of assets over liabilities	R1000	27 785 473 544

S.05.01.01

Premiums, claims and expenses by line of business

		Line of Business for life insurance obligations
		Insurance with profit participation
		C0220
Premiums written		
Gross	R1410	36 855 813 975
Reinsurers' share	R1420	1 454 731
Net	R1500	36 854 359 244
Premiums earned		
Gross	R1510	33 606 311 705
Reinsurers' share	R1520	1 454 731
Net	R1600	33 604 856 974
Claims incurred		
Gross	R1610	56 275 716 675
Reinsurers' share	R1620	
Net	R1700	56 275 716 675
Changes in other technical provisions		
Gross	R1710	
Reinsurers' share	R1720	
Net	R1800	0
Expenses incurred	R1900	1 152 755 023
Administrative expenses		
Gross	R1910	138 330 603
Reinsurers' share	R1920	
Net	R2000	138 330 603
Investment management expenses		
Gross	R2010	195 968 354
Reinsurers' share	R2020	
Net	R2100	195 968 354
Claims management expenses		
Gross	R2110	138 330 603
Reinsurers' share	R2120	
Net	R2200	138 330 603
Acquisition expenses		
Gross	R2210	126 803 053
Reinsurers' share	R2220	
Net	R2300	126 803 053
Overhead expenses		
Gross	R2310	553 322 411
Reinsurers' share	R2320	
Net	R2400	553 322 411
Other expenses	R2500	0
Total expenses	R2600	1 152 755 023
Total amount of surrenders	R2700	

S.05.02.01

Premiums, claims and expenses by country

Life obligations		Home Country	Country (by amount of gross premiums written) - life obligations	Total Top 5 and home country
	R1400		R1400-C0230	
		C0220	C0230	C0280
Premiums written				
Gross	R1410	36 855 813 975	R1410-C0230	36 855 813 975
Reinsurers' share	R1420	1 454 731	R1420-C0230	1 454 731
Net	R1500	36 854 359 244	R1500-C0230	36 854 359 244
Premiums earned				
Gross	R1510	33 606 311 705	R1510-C0230	33 606 311 705
Reinsurers' share	R1520	1 454 731	R1520-C0230	1 454 731
Net	R1600	33 604 856 974	R1600-C0230	33 604 856 974
Claims incurred				
Gross	R1610	56 275 716 675	R1610-C0230	56 275 716 675
Reinsurers' share	R1620		R1620-C0230	
Net	R1700	56 275 716 675	R1700-C0230	56 275 716 675
Changes in other technical provisions				
Gross	R1710		R1710-C0230	
Reinsurers' share	R1720		R1720-C0230	
Net	R1800	0	R1800-C0230	0
Expenses incurred	R1900	1 152 755 023	R1900-C0230	1 152 755 023
Other expenses	R2500			0
Total expenses	R2600			1 152 755 023

Annex I
S.12.01.01
Life and Health SLT Technical Provisions

Technical provisions calculated as a whole

Total Recoverables from reinsurance/SPV and Finite Re after the adjustment for expected losses due to counterparty default associated to TP calculated as a whole

Technical provisions calculated as a sum of BE and RM

Best Estimate

Gross Best Estimate

Total recoverables from reinsurance/SPV and Finite Re before the adjustment for expected losses due to counterparty default

Recoverables from reinsurance (except SPV and Finite Re) before adjustment for expected losses

Recoverables from SPV before adjustment for expected losses

Recoverables from Finite Re before adjustment for expected losses

Total Recoverables from reinsurance/SPV and Finite Re after the adjustment for expected losses due to counterparty default

Best estimate minus recoverables from reinsurance/SPV and Finite Re

Risk Margin

Amount of the transitional on Technical Provisions

Technical Provisions calculated as a whole

Best estimate

Risk margin

Technical provisions - total

Technical provisions minus recoverables from reinsurance/SPV and Finite Re - total

Best Estimate of products with a surrender option

Gross BE for Cash flow

Cash out-flows

Future guaranteed and discretionary benefits

Future guaranteed benefits

Future discretionary benefits

Future expenses and other cash out-flows

Cash in-flows

Future premiums

Other cash in-flows

Percentage of gross TP calculated using approximations

Surrender value

Best estimate subject to transitional of the interest rate

Technical provisions without transitional on interest rate

Best estimate subject to volatility adjustment

Technical provisions without volatility adjustment and without others transitional measures

Best estimate subject to matching adjustment

Technical provisions without matching adjustment and without all the others

	Insurance with profit participation	Total (Life other than health insurance, incl. Unit-Linked)
	C0020	C0150
R0010	0	0
R0020		
R0030	450 375 773 739	450 375 773 739
R0040		
R0050		
R0060		
R0070		
R0080		
R0090	450 375 773 739	450 375 773 739
R0100	13 001 321 400	13 001 321 400
R0110		
R0120	-10 693 119 046	-10 693 119 046
R0130	-308 685 959	-308 685 959
R0200	452 375 290 134	452 375 290 134
R0210	452 375 290 134	452 375 290 134
R0220		
R0230		
R0240	353 362 026 040	
R0250	133 380 599 854	
R0260	14 018 064 823	14 018 064 823
R0270	67 575 916 977	67 575 916 977
R0280	0	0
R0290		
R0300	450 375 773 739	450 375 773 739
R0310	0	0
R0320	463 377 095 139	463 377 095 139
R0330	450 375 773 739	450 375 773 739
R0340	463 575 669 463	463 575 669 463
R0350	0	0
R0360	463 575 669 463	463 575 669 463

Annex I
S.22.01.01
Impact of long term guarantees measures and transitionals

		Amount with Long Term Guarantee measures and transitionals	Impact of the LTG measures and transitionals (Step-by-step approach)									
			Without transitional on technical provisions	Impact of transitional on technical provisions	Without transitional on interest rate	Impact of transitional on interest rate	Without volatility adjustment and without other transitional measures	Impact of volatility adjustment set to zero	Without matching adjustment and without all the others	Impact of matching adjustment set to zero	Impact of all LTG measures and transitionals	
			C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080	C0090	C0100
Technical provisions	R0010	452 375 290 134	463 377 095 139	11 001 805 005	463 377 095 139	0	463 575 669 463	198 574 324	463 575 669 463	0	11 200 379 329	
Basic own funds	R0020	43 213 791 570	34 962 437 816	-8 251 353 754	34 962 437 816	0	34 813 507 073	-148 930 743	34 813 507 073	0	-8 400 284 497	
Excess of assets over liabilities	R0030	34 959 099 129	26 707 745 375	-8 251 353 754	26 707 745 375	0	26 558 814 632	-148 930 743	26 558 814 632	0	-8 400 284 497	
Restricted own funds due to ring-fencing and matching portfolio	R0040	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Eligible own funds to meet Solvency Capital Requirement	R0050	39 132 452 455	31 339 186 500	-7 793 265 955	31 339 186 500	0	31 342 543 363	3 356 864	31 342 543 363	0	-7 789 909 091	
Tier 1	R0060	32 702 433 623	23 839 654 652	-8 862 778 972	23 839 654 652	0	23 641 080 328	-198 574 324	23 641 080 328	0	-9 061 353 296	
Tier 2	R0070	6 430 018 831	7 499 531 848	1 069 513 017	7 499 531 848	0	7 701 463 036	201 931 188	7 701 463 036	0	1 271 444 204	
Tier 3	R0080	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Solvency Capital Requirement	R0090	12 860 037 663	14 999 063 696	2 139 026 033	14 999 063 696	0	15 402 926 072	403 862 375	15 402 926 072	0	2 542 888 409	
Eligible own funds to meet MCR	R0100	33 727 491 456	24 864 712 484	-8 862 778 972	24 864 712 484	0	24 770 038 123	-94 674 362	24 770 038 123	0	-8 957 453 333	
Minimum Capital Requirement	R0110	5 125 289 164	5 125 289 164	0	5 125 289 164	0	5 644 788 976	519 499 812	5 644 788 976	0	519 499 812	

Annex I
S.23.01.01
Own funds

Basic own funds before deduction for participations in other financial sector as foreseen in article 68 of Delegated Regulation 2015/35

	Total	Tier 1 - unrestricted	Tier 1 - restricted	Tier 2	Tier 3
	C0010	C0020	C0030	C0040	C0050
Ordinary share capital (gross of own shares)	R0010	0	0		
Share premium account related to ordinary share capital	R0030				
Initial funds, members' contributions or the equivalent basic own - fund item for mutual and mutual-type undertakings	R0040	11 725 542 097	11 725 542 097		
Subordinated mutual member accounts	R0050				
Surplus funds	R0070				
Preference shares	R0090				
Share premium account related to preference shares	R0110				
Reconciliation reserve	R0130	19 326 754 299	19 326 754 299		
Subordinated liabilities	R0140	8 254 692 441	1 650 137 228	6 604 555 213	
An amount equal to the value of net deferred tax assets	R0160	0			0,00
Other own fund items approved by the supervisory authority as basic own funds not specified above	R0180	3 906 802 733		3 906 802 733	

Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds

Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds	R0220	R0220-C0010			
---	-------	-------------	--	--	--

Deductions

Deductions for participations in financial and credit institutions	R0230				
Total basic own funds after deductions	R0290	43 213 791 570	31 052 296 396	1 650 137 228	10 511 357 946

Ancillary own funds

Unpaid and uncalled ordinary share capital callable on demand	R0300				
Unpaid and uncalled initial funds, members' contributions or the equivalent basic own fund item for mutual and mutual - type undertakings, callable on demand	R0310	9 560 339 675		9 560 339 675	
Unpaid and uncalled preference shares callable on demand	R0320				
A legally binding commitment to subscribe and pay for subordinated liabilities on demand	R0330				
Letters of credit and guarantees under Article 96(2) of the Directive 2009/138/EC	R0340				
Letters of credit and guarantees other than under Article 96(2) of the Directive 2009/138/EC	R0350				
Supplementary members calls under first subparagraph of Article 96(3) of the Directive 2009/138/EC	R0360				
Supplementary members calls - other than under first subparagraph of Article 96(3) of the Directive 2009/138/EC	R0370				
Other ancillary own funds	R0390				

Total ancillary own funds

Available and eligible own funds	R0400	9 560 339 675			9 560 339 675
---	-------	---------------	--	--	---------------

Total available own funds to meet the SCR

Total available own funds to meet the SCR	R0500	52 774 131 245	31 052 296 396	1 650 137 228	20 071 697 622
---	-------	----------------	----------------	---------------	----------------

Total available own funds to meet the MCR

Total available own funds to meet the MCR	R0510	43 213 791 570	31 052 296 396	1 650 137 228	10 511 357 946
---	-------	----------------	----------------	---------------	----------------

Total eligible own funds to meet the SCR

Total eligible own funds to meet the SCR	R0540	39 132 452 455	31 052 296 396	1 650 137 228	6 430 018 831
--	-------	----------------	----------------	---------------	---------------

Total eligible own funds to meet the MCR

Total eligible own funds to meet the MCR	R0550	33 727 491 456	31 052 296 396	1 650 137 228	1 025 057 833
--	-------	----------------	----------------	---------------	---------------

SCR	R0580	12 860 037 663			
-----	-------	----------------	--	--	--

MCR	R0600	5 125 289 164			
-----	-------	---------------	--	--	--

Ratio of Eligible own funds to SCR	R0620	3,04			
------------------------------------	-------	------	--	--	--

Ratio of Eligible own funds to MCR	R0640	6,58			
------------------------------------	-------	------	--	--	--

C0060

Reconciliation reserve	R0700	34 959 099 129			
Excess of assets over liabilities	R0710				
Own shares (held directly and indirectly)	R0720				
Foreseeable dividends, distributions and charges	R0730	15 632 344 830			
Other basic own fund items	R0740	0			
Adjustment for restricted own fund items in respect of matching adjustment portfolios and ring fenced funds	R0760	19 326 754 299			
Reconciliation reserve	R0770	10 353 916 134			
Expected profits	R0780	0			
Expected profits included in future premiums (EPIFP) - Life business	R0770	10 353 916 134			
Expected profits included in future premiums (EPIFP) - Non- life business	R0780	0			
Total Expected profits included in future premiums (EPIFP)	R0790	10 353 916 134			

S.25.01.01

Solvency Capital Requirement - for undertakings on Standard Formula

Article 112 Z0010

No

	Net solvency capital requirement	Gross solvency capital requirement	Allocation from adjustments due to RFF and Matching adjustments portfolios
	C0030	C0040	C0050
Market risk	R0010 4 296 588 984	56 740 338 364	0
Counterparty default risk	R0020 87 518 792	1 916 389 757	0
Life underwriting risk	R0030 11 185 152 817	63 521 090 828	0
Health underwriting risk	R0040 .	.	.
Non-life underwriting risk	R0050 .	.	.
Diversification	R0060 -2 596 887 879	-26 389 481 944	
Intangible asset risk	R0070 .	.	
Basic Solvency Capital Requirement	R0100 12 972 372 714	95 788 337 005	

Calculation of Solvency Capital Requirement

	C0100
Adjustment due to RFF/MAP nSCR aggregation	R0120 0
Operational risk	R0130 2 026 690 982
Loss-absorbing capacity of technical provisions	R0140 -82 815 964 291
Loss-absorbing capacity of deferred taxes	R0150 -2 139 026 033
Capital requirement for business operated in accordance with Art. 4 of Directive 2003/41/EC	R0160 .
Solvency Capital Requirement excluding capital add-on	R0200 12 860 037 663
Capital add-on already set	R0210 .
Solvency capital requirement	R0220 12 860 037 663
Other information on SCR	
Capital requirement for duration-based equity risk sub-module	R0400 0
Total amount of Notional Solvency Capital Requirements for remaining part	R0410 .
Total amount of Notional Solvency Capital Requirement for ring fenced funds	R0420 0
Total amount of Notional Solvency Capital Requirements for matching adjustment portfolios	R0430 0
Diversification effects due to RFF nSCR aggregation for article 304	R0440 0
Method used to calculate the adjustment due to RFF/MAP nSCR aggregation	R0450 No adjustment
Net future discretionary benefits	R0460 133 380 599 854

S.28.01.01

Minimum Capital Requirement - Only life or only non-life insurance or reinsurance activity

Linear formula component for life insurance and reinsurance obligations

		C0040
MCR _L Result	R0200	5 125 289 164

Net (of reinsurance/SPV) best estimate and TP calculated as a whole provisions Net (of reinsurance/SPV) total capital at risk

Obligations with profit participation - guaranteed benefits
 Obligations with profit participation - future discretionary benefits
 Index-linked and unit-linked insurance obligations
 Other life (re)insurance and health (re)insurance obligations
 Total capital at risk for all life (re)insurance obligations

	C0050	C0060
R0210	316 995 173 886	
R0220	133 380 599 854	
R0230	0	
R0240	0	
R0250		474 655 604 179

Overall MCR calculation

		C0070
Linear MCR	R0300	5 125 289 164
SCR	R0310	12 860 037 663
MCR cap	R0320	5 787 016 948
MCR floor	R0330	3 215 009 416
Combined MCR	R0340	5 125 289 164
Absolute floor of the MCR	R0350	33 427 650

Minimum Capital Requirement

R0400	5 125 289 164
--------------	---------------

S.28.02.01

Minimum Capital Requirement - Both life and non-life insurance activity

	Non-life activities		Life activities	
	MCR _(L,NL) Result		MCR _(L,L) Result	
	C0070		C0080	
R0200				5 125 289 164

Linear formula component for life insurance and reinsurance obligations

- Obligations with profit participation - guaranteed benefits
- Obligations with profit participation - future discretionary benefits
- Index-linked and unit-linked obligations
- Other life (re)insurance and health (re)insurance obligations
- Total capital at risk for all life (re)insurance obligations

Overall MCR calculation

- Linear MCR
- SCR
- MCR cap
- MCR floor
- Combined MCR
- Absolute floor of the MCR

MCR

Notional non-life and life MCR calculation

- Notional linear MCR
- Notional SCR excluding with add-on (annual or latest calculation)
- Notional MCR cap
- Notional MCR floor
- Notional Combined MCR
- Absolute floor of the notional MCR
- Notional MCR

	Non-life activities		Life activities	
	MCR _(L,NL) Result		MCR _(L,L) Result	
	C0070		C0080	
R0200				5 125 289 164

Life activities

Net (of reinsurance/SPV) best estimate and TP calculated as a whole provisions

Net (of reinsurance/SPV) total capital at risk

	C0110	C0120
R0210	316 995 173 886	
R0220	133 380 599 854	
R0230	0	
R0240	0	
R0250		474 655 604 179

	C0130
R0300	5 125 289 164
R0310	12 860 037 663
R0320	5 787 016 948
R0330	3 215 009 416
R0340	5 125 289 164
R0350	33 427 650

R0400	5 125 289 164
--------------	---------------

	Non-life activities	Life activities
	C0140	C0150
R0500	0	5 125 289 164
R0510	0	12 860 037 663
R0520	0	5 787 016 948
R0530	0	3 215 009 416
R0540	0	5 125 289 164
R0550	22 586 250	33 427 650
R0560	22 586 250	5 125 289 164